

**РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И
ВОДОСТОПАНСТВО
ТЕЛО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ИПАРД**

**ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИПАРД
ПРОГРАМАТА 2014-2020**

(согласно Член 59 од секторскиот договор)

Мај, 2025

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Содржина:

1. Кратко резиме	6
2. Измени во општите услови за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020	8
2.1 Политичка и институционална рамка	8
2.2 Макроекономска состојба	9
2.3 Демографска состојба	12
2.4 Земјоделско производство и економија	13
2.5 Промени во националните и секторските политики	22
2.6 Шеми за национална поддршка	23
3. Оцена на напредокот во спроведување на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции	25
3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020	25
3.2 Анализа на напредокот во спроведувањето по мерки	26
3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства	27
3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи	31
3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на фарми и развој на бизниси	34
3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата	36
4. Преземени активности за подобрување на квалитетот и ефикасноста на спроведувањето на ИПАРД Програмата	40
4.1 Преземени активности од страна на Телото за управување со ИПАРД	40
4.2 Преземени активности од страна на НАО и УС	46
I. Ефективно функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014-2020	46
II. Финансиско управување со ЕУ фондови во Република Северна Македонија и легалност и регуларност на основните трансакции	55
4.3 Преземени активности од страна на ИПАРД Агенцијата	58
4.4 Извештај за работата на Комитетот за следење на ИПАРД	64
4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата	65
4.6 Користење на мерката техничка помош	66
4.7 Активности за вклучување на засегнатите страни во спроведувањето на ИПАРД	66
4.8 Обезбедување на публицитет и информации, спроведување на планот за комуникација	68
5. Финансиски табели што ги покажуваат трошоците на ЕУ, националните и вкупните трошоци по мерка и сектор	72
6. Координација на ИПАРД фондовите со националното финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и поддршка од донатори	74
a. Механизми и активности за координација на ИПАРД	74
b. Комплементарност на ИПАРД поддршката со националното финансирање	74
c. Комплементарност на ИПАРД поддршката со останатите ИПА компоненти	75
d. Комплементарност на ИПАРД поддршката со други МФИ и поддршка од донатори	75
7. Заклучоци од спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020	76

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Листа на табели:

Табела 1: Главни макроекономски показатели	11
Табела 2: Дел од популацијата над 65 години (во%).....	12
Табела 3: Земјоделски површини по категории на користење во 000 хектари.....	15
Табела 4: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство.....	15
Табела 5: Ожнеана површина под житни култури во хектари.....	15
Табела 6: Ожнеана површина под сточна храна во хектари.....	16
Табела 7: Ожнеана површина под индустриски култури во хектари.....	16
Табела 8: Набрана површина под градинарски култури во Ха.....	16
Табела 9: Производство на овошје во тони.....	17
Табела 10: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трлезно).....	17
Табела 11: Број на грла.....	17
Табела 12: Производство на месо во тони.....	18
Табела 13: Производството на млеко во 000 литри.....	18
Табела 14: Просечна нето плата по вработен во €.....	18
Табела 15: Вработени во земјоделство, шумарство и рибарство.....	18
Табела 16: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2019-2024 (во милиони €).....	19
Табела 17: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка.....	23
Табела 18: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за поддршка на органско производство.....	23
Табела 19: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за интервентен фонд во земјоделството.....	24
Табела 20: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој.....	24
Табела 21: Буџет на ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €.....	25
Табела 22: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици.....	26
Табела 23: Показатели за квалитет на спроведување.....	27
Табела 24: Мерка 1 барања по јавен повик.....	27
Табела 25: Преглед на барања по приоритетни сектори во мерка 1.....	30
Табела 26: Мерка 3 барања по јавен повик.....	32
Табела 27: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 3.....	33
Табела 28: Мерка 7 барања по јавен повик.....	34
Табела 29: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 7.....	35
Табела 30: Преглед на барања по општини.....	37
Табела 31: Финансиско спроведување на програмата ИПАРД 2014-2020.....	72
Табела 32: Годишни исплати на примателите во 2024 година.....	72
Табела 33: Кумулативни исплати кон корисниците.....	72
Табела 34: Финансиски перформанси (јавни трошоци (ЕУ дел + национални трошоци) во однос на последниот одобрен финансиски план).....	73

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Листа на прикази:

Приказ 1: Структура на вкупната популација по старосни групи во 2010 и 2021	13
Приказ 2: БДП во земјоделството по региони, 2022	14
Приказ 3: Развој на македонската трговија со земјоделски и прехранбени производи во периодот 2019-2024 со линија на тренд.....	20
Приказ 4: Преглед на податоци за извоз, увоз и трговски биланс со ЕУ-28 за периодот 2019-2024 со линија на тренд	21
Приказ 5: Преглед на барања по вредност на инвестиција во мерка 1	28
Приказ 6: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 1	31
Приказ 7: Преглед на барања по вредност на инвестиција во мерка 3	32
Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 3	33
Приказ 9: Преглед на барања по вредност на инвестиција во мерка 7	34
Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 7	36
Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони.....	36
Приказ 12: Преглед на ВЈТ по статистички региони	37

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Листа на кратенки

Чл.	Член
БП	Бизнис План
ГД АГРИ	Генерален Директорат за земјоделство и рурален развој
ЕК	Европска Комисија
ЕУ	Европска Унија
ЕРЗС	Единствен регистар на земјоделски стопанства
БДП	Бруто домашен производ
БДВ	Бруто додадена вредност
РТУ	Раководител на тело за управување со ИПАРД
Ха	Хектари
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИПАРД Агенција	Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и рурален развој
М 1	Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства -
Мерка 1,	
М 3	Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и риболовни производи - Мерка 3
М 7	Диверзификација на фармите и развој на бизнисот - Мерка 7
М 9	Техничка помош - Мерка 9
ТУ	Тело за управување со ИПАРД
МАФА	Повеќегодишен договор за финансирање
МАФФ	Повеќегодишна рамка за финансирање
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МК	Комитет за следење на ИПАРД 2014-2020
МИПД	Повеќегодишен индикативен плански документ
МФ	Министерство за финансии
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
УС	Управувачка структура
НАО	Национален службеник за авторизација
НБРСМ	Национална банка на Република Северна Македонија
АПРЗ	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството
НСЗРР 2014-2020	Национална стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020
НВО	Невладини организации
НФ	Национален фонд
Бр.	Број
УЈП	Управа за јавни приходи
СД	Секторски договор
ДЗИ	Државен земјоделски инспекторат
ДЗС	Државен завод за статистика
ВЈТ	Вкупно јавни трошоци
ТПП	Технички предлог проект

Предговор

Конечниот извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020 е подготвен во согласност со член 59 (2) од Секторскиот договор: Управувачкиот орган ќе изготви завршен извештај за спроведување на ИПАРД II Програмата. Конечниот извештај ќе се достави најдоцна шест месеци по крајниот датум на подобност на трошоците во рамките на ИПАРД II Програмата во согласност со член 29(4) од Рамковниот договор.

Како што е наведено во член 59(3) од Секторскиот договор, конечниот извештај за спроведување на ИПАРД II Програмата ќе го опфати целиот период на спроведување и може да го вклучи и последниот годишен извештај.

Географската примена на ИПАРД Програмата 2014-2020 се однесува на целата територија на Република Северна Македонија.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

1. Кратко резиме

- ИПАРД Програмата за програмскиот период 2014-2020 беше одобрена на 13 февруари 2015 година со Одлука на Комисијата С (2015) 760. Првата измена на Програмата беше одобрена со Одлука на Комисијата С (2019) 6038. Од почетокот на спроведувањето, Програмата претрпе пет измени. Петтата измена на Програмата беше одобрена во јуни 2023 година со Одлука на Комисијата С (2023) 4537.

Индикативните максимални износи на придонесот на Европската Унија за спроведување на Програмата ИПАРД во рамките на ИПА II се утврдени на следниов начин:

Година	Индикативен износ						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вкупно	5.000.000	5.000.000	5.000.000	6.000.000	10.000.000	14.000.000	15.000.000

- ИПАРД Програмата 2014-2020 обезбедува поддршка преку пет мерки (четири од нив акредитирани во програмскиот период 2007-2013):
 1. Инвестиции во физички средства на земјоделски стопанства – Мерка 1,
 2. Инвестиции во физички средства поврзани со преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи – Мерка 3,
 3. Инвестиции во рурална јавна инфраструктура – Мерка 5 (не е добиено доделување на управувачки овластувања во текот на овој програмски период);
 4. Диверзификација на фармите и развој на бизнисот – Мерка 7,
 5. Техничка помош – Мерка 9.
- Имплементацијата на Програмата започна во април 2017 година. До крајот на имплементацијата, беа објавени девет јавни повици. Освен првиот јавен повик, други повици беа наменети за специфични мерки.
 1. Јавен повик 01/2017 за поднесување на барања за мерката 1, 3 и 7;
 2. Јавен повик 01/2018 за поднесување на барања по мерка 3,
 3. Јавен повик 02/2018 за поднесување на барања по мерка 1
 4. Јавен повик 01/2019 за поднесување на барања по мерка 7,
 5. Јавен повик 02/2019 за поднесување на барања по мерка 3,
 6. Јавен повик 01/2020 за поднесување на барања по мерка 1,
 7. Јавен повик 01/2021 за поднесување на барања по мерка 7,
 8. Јавен повик 01/2022 за поднесување на барања по мерка 3,
 9. Јавен повик 01/2023 за поднесување на барања по мерка 3.

ИПАРД барања по јавен повик:

Број на јавен повик	Поднесени барања	ЕУ придонес	Одобрени барања	ЕУ придонес	Исплатени барања	ЕУ придонес
01/2017	1.648	72.329.985	900	15.949.967	866	13.187.960
01/2018	65	15.306.651	39	6.496.155	36	6.292.029
02/2018	1.099	18.335.969	640	6.420.497	595	5.470.302
01/2019	261	43.821.070	80	6.470.773	71	5.071.729
02/2019	61	16.763.734	49	8.578.991	42	6.395.721
01/2020	748	21.011.113	456	6.318.517	387	4.286.448
01/2021	250	32.490.820	107	9.417.564	80	4.641.074
01/2022	42	9.178.901	28	2.947.876	27	2.362.669

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Број на јавен повик	Поднесени барања	ЕУ придонес	Одобрени барања	ЕУ придонес	Исплатени барања	ЕУ придонес
01/2023	58	6.485.806	39	3.347.168	36	3.138.392
Total	4.232	229.238.243	2.338	65.947.508	2.140	50.848.324

Извор: ИПАРД II табели со показатели за следење и евалуација 2024

- ИПАРД II Програмата беше предмет на ex-ante евалуација (извештај издаден во јули 2014 година), каде што матрицата со препораки за евалуација беше приложена кон Програмата (Анекс 6). Во согласност со член 58 од Секторскиот договор, процесот на ангажирање на независен евалуатор за ex-post евалуацијата започна во Телото за управување со ИПАРД.
- ИПАРД Агенцијата успеа да го склучи договори за целиот финансиски пакет на Програмата до крајот на 2022 година. Имајќи го предвид откажувањето на договорите (на барање на корисниците), одобрените износи се ставени на располагање за нови договори. Следејќи го правилото „N+3“, притисокот за користење на средствата од Програмата беше префрлен кон самите корисници (за да се забрзаат инвестициите и да се поднесе барање за плаќање), како и кон Секторот за одобрување на плаќања во ИПАРД Агенцијата. До крајот на 2022 година не се случи губење на средствата. Добиеното одобрение за продолжување на спроведувањето на буџетската обврска за 2020 година за една година (од N+3 на N+4), предвиде користење на обврската до крајот на 2024 година. Имајќи предвид вкупен износ од 51.126.236 евра (вклучувајќи M9) од придонесот на ЕУ платен од ИПАРД II Програмата, 8.873.764 евра од финансискиот пакет за 2020 година беа повлечени.
- Искуството стекнато за време на спроведувањето покажува дека засегнатите страни во македонскиот земјоделски и рурален сектор имаат голем интерес за користење на можностите на ИПАРД Програмата. Придонесот на ЕУ за поднесени проекти е повеќе од 3 пати поголем од средствата достапни во Програмата. Воведувањето на задолжителна комплетност на пакетот за аплицирање се покажа како многу ефикасно за спроведување на Програмата и резултираше со намалување на времето потребно за обработка/договорање на барањата.

Број на јавен повик	Објавен во месец	Договор склучен во месец	Потребно време за одобрување
01/2017 (M 1, M 3 and M 7)	април 2017	август 2018	15 месеци
01/2018 (M 3)	ноември 2018	април 2019	4 месеци
02/2018 (M 1)	декември 2018	август 2019	6 месеци
01/2019 (M 7)	октомври 2019	јули 2020	7 месеци
02/2019 (M 3)	декември 2019	септември 2020	7 месеци
01/2020 (M 1)	февруари 2020	јануари 2021	10 месеци
01/2021 (M 7)	јули 2021	февруари 2022	5 месеци
01/2022 (M 3)	јули 2022	ноември 2022	3 месеци
01/2023 (M 3)	август 2023	декември 2023	3 месеци

Извор: Тело за управување со ИПАРД, Систем за следење, 2025

За понатамошно подобрување и забрзување на процесот на одобрување на барања во ИПАРД Агенцијата, потребно е да се скрати времето за собирање цени во базата на податоци за референтни цени, како и да се подобри состојбата со човечките ресурси во сите ИПАРД структури.

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

2. Измени во општите услови за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

2.1 Политичка и институционална рамка

Северна Македонија доследно ја следи својата политичка посветеност кон стратешката цел за интеграција во ЕУ и својата амбиција да напредува во пристапните преговори. По првата Меѓувладина конференција за пристапни преговори на 19 јули 2022 година, скрининг сесиите за сите шест кластери беа завршени на 7 декември 2023 година.

Од политичка перспектива, изминатата 2024 година беше обележана со два изборни циклуса, претседателски и парламентарен. Изборите беа квалификувани како задоволителни и следствено во мај 2024 година земјата доби нов претседател, а во јуни 2024 година нова влада.

Еден од првите реформски чекори на новата влада во јуни 2024 година беше изменување и дополнување на Законот за организација и работа на органите на државната управа, што донесе подобрувања со разјаснување на линиите на одговорност, воведување проценки на влијанието за создавање нови државни органи и намалување на бројот на примарни буџетски корисници. Измените на Законот ќе овозможат одвојување на функцијата за креирање политики од една страна и функцијата за контрола и инспекција од друга страна. Имено, телото кое креира политики и прописи и/или издава одобренија, дозволи, лиценци итн., не треба самото да врши инспекциски надзор, односно да има инспекциска функција. Други поврзани принципи врз основа на кои беа развиени конкретните предлози се:

1. „Едно министерство - еден инспекторат“, што значи поврзување на неколкуте инспекциски служби кои имаат статус на органи во рамките на истото министерство;
2. Одвојување на инспекциските служби со статус на организациски единици од рамките на министерствата или другите органи на државната управа;
3. Укинување на дел од инспекторатите со недоволен капацитет и префрлање на функцијата на друг сроден инспекторат;
4. Консолидирање на инспекциските служби (спојување, аквизиција) во случаи каде што постои сличност, комплементарност или преклопување на надлежностите.

Со овие измени, институцијата одговорна за процесот на интеграција во ЕУ, Секретаријатот за европски прашања, се воспоставува како Министерство за европски прашања.

Институционалната рамка за спроведување на ИПАРД програмата 2014-2020 остана непроменета. Следните органи и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на Програмата:

- УС е одговорна за задачите на финансиско управување со помошта во рамките на ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од Секторскиот договор). Конкретно, УС е задолжена за организирање на банкарските сметки, барање средства од Комисијата, овластување трансфер на средства од Комисијата до оперативните структури или до крајните корисници и финансиското известување до Комисијата.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- Главните функции и одговорности на Телото за управување со ИПАРД се наведени во член 8 од Секторскиот договор и се фокусираат на мониторинг, евалуација, известување, координација и публицитет на ИПАРД Програмата.
- ИПАРД Агенцијата (одговорности наведени во член 9 од Секторскиот договор) ќе ги извршува, меѓу другото, следните задачи за спроведување и плаќање:
 - а. договарање на тендерски постапки, постапки за доделување грант, склучување договори што следува, и плаќање на, и наплата од, конечниот корисник
 - б. обезбедување дека НАО, Националниот фонд и Телото за управување со ИПАРД ги добиваат сите информации потребни за нивно извршување на нивните задачи;
 - в. избирање и проверка на операциите во согласност со критериумите и механизмите што се применуваат на ИПАРД програмите и усогласување со релевантните правила на Заедницата и националните правила;
 - г. спроведување на проверки за да се осигура дека декларираниите трошоци навистина се направени во согласност со важечките правила, производите или услугите се испорачани во согласност со одлуката за одобрување и дека барањата за плаќање од страна на крајниот корисник се точни. Овие проверки ги опфаќаат финансиските, административните, техничките и физичките аспекти на операциите, како што е соодветно;
 - д. објавување на повици за барања и објавување на условите за прифатливост;
 - ѓ. проверка на барањата за одобрување на проекти во однос на условите и условите за подобност и усогласеност со договорите вклучувајќи, каде што е соодветно, одредби за јавни набавки;
 - е. утврдување на договорните обврски во писмена форма помеѓу ИПАРД Агенцијата и крајните корисници, вклучувајќи информации за можни санкции во случај на непочитување на тие обврски и, каде што е потребно, издавање одобрение за започнување со работа;
 - ж. извршување на проверки на лице место за да се утврди прифатливоста пред и по одобрувањето на проектот;
 - з. последователни активности за да се обезбеди напредок на проектите што се спроведуваат;
 - с. известување за напредокот на мерките што се спроведуваат според индикаторите;
 - и. обезбедување дека крајниот корисник е запознаен со придонесот на Заедницата во проектот;

Во однос на институционалниот капацитет, не е постигнат значителен напредок во зголемувањето на персоналот во ИПАРД Агенцијата и Телото за управување со ИПАРД. Прашањето за човечки капацитет особено се одразува на доверување на нови мерки во Програмата (мерка на инвестиции во рурална јавна инфраструктура), а со тоа и на апсорпција на средства од ИПАРД Програмата.

2.2 Макроекономска состојба

Во однос на економското управување, владата започна со работа на клучни реформи. Беше формиран **новиот Фискален совет**, и покрај некои пречки во регрутирањето, а беа усвоени и неговиот правилник и статути. Во Министерството

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

за финансии беше формиран нов оддел за управување со јавни инвестиции, но неговото работење сè уште е попречено од проблеми со персоналот и ИТ. Владата постепено укина одредени нецелни мерки за поддршка на енергијата и, на крајот на 2023 година, усвои некои реформи на пазарот на електрична енергија, вклучително и постепено намалување на регулираниот пазар, за кои се очекува да доведат до помало фискално оптоварување. Парламентот усвои измени на неколку даночни закони, намалувајќи ги даночните расходи и проширувајќи ја приходната основа. Покрај фискалните реформи, владата презеде чекори за справување со неформалната економија и промовирање инвестиции во енергетска ефикасност. Исто така, донесе три клучни закони за образование и ги зајакна активните политики на пазарот на трудот. Северна Македонија ги исполни условите за политиката поврзани со првата рата (50 милиони евра) од макрофинансиската помош на ЕУ, која беше исплатена во мај 2024 година. Во јануари, ММФ го заврши првиот преглед на линијата за претпазливост и ликвидност (PLL), што им дава на властите пристап до околу 200 милиони евра.

Постпандемското економско закрепнување остана слабо. Годишниот **раст на БДП** се намали на околу 1% во 2023 година, во споредба со 2,2% во 2022 година, поради слабата домашна побарувачка. Бруто-индустријата на капитал нагло се намали, главно како резултат на намалувањето на залихите. Растот на потрошувачката на домаќинствата забави и покрај тоа што беше поттикнат од растот на платите, дознаките и владината поддршка. Надворешниот биланс даде голем позитивен придонес кон економскиот раст, бидејќи увозот на стоки и услуги нагло се намали, во услови на пад на глобалните цени на енергијата.

Во првата половина од 2024 година, БДП се зголеми за 1,8% во просек, главно поради стрмниот пад на увозот, компензирајќи го истовременото намалување на извозот. Домашната побарувачка остана слаба, при што растот на потрошувачката на домаќинствата дополнително забави, на 1,4% во просек, по зголемување од 2,4% во 2023 година, додека позитивниот придонес од инвестициите во голема мера ги одразуваше базните ефекти. Конвергенцијата со нивоата на приходи во ЕУ остана бавна, при што реалниот БДП по глава на жител се зголеми од 37% од просекот на ЕУ-27 во 2017 година на 43% во 2021 година, а потоа постепено се намали на 41% во 2023 година.

Инфлацијата забави, дозволувајќи ѝ на централната банка да престане со затегнување на монетарната политика. Годишната инфлација достигна врв во октомври 2022 година на 19,8% и постепено се повлече во 2023 година, поради глобалното нивелирање на цените на храната и енергијата и затегнувањето на монетарната политика. Просечната годишна инфлација се намали од 9,6% во 2023 година на 3,8% во просек во првата половина од 2024 година, паѓајќи на 2,2% во август.

Јавниот долг дополнително се зголеми во текот на извештајниот период и иако е сè уште релативно висок, неговата структура претставува низок ризик. Во 2023 година, коефициентот на јавниот долг се зголеми за 3 пп во споредба со крајот на 2022 година. Тој изнесуваше 62,1% од БДП, што е значително над нивото од пред пет години (48,4%). Зголемувањето главно го одразува зголемувањето на долгот на општата влада во овој период (+12,7 пп), а остатокот се должи на повисокиот долг на претпријатијата од јавниот сектор кои ги финансираат големите владини проекти за енергетска и транспортна инфраструктура.

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Табела 1: Главни макроекономски показатели

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
БДП во милиони €	10.691	11.210	10.797	11.760	12.042	13.582	/
БДП по глава на жител во €	5.147	5.399	5.201	6.403	6.556	7.422	/
Стапка на раст на БДП (in %)	2,9	3,9	-4,7	4,5	2,84	2,1	/
Инфлација (in %)	0,9	0,4	2,3	4,9	18,7	3,6	4,4
Просечен курс (денар/€)	61,51	61,51	61,67	61,63	61,62	61,45	61,56
Стапка на невработеност (in %)	20,6	17,1	16,2	15,4	14,4	13,1	/
Извоз на добра и услуги во мил. €	5.872	6.433	5.778	6.923	8.301	8.323	7.781
Увоз на добра и услуги во мил. €	7.676	8.441	7.595	9.638	12.131	11.148	11.062
Трговски биланс во мил. €	-1.804	-2.008	-1.817	-2.715	-3.830	-2.825	-3.281
Трговски биланс во % од БДП	-16,9	-17,8	-16,7	-22,9	-28,9	-19,4	/

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Народна банка на Република Северна Македонија (НБРСМ)

Според проценетите податоци, стапката на раст на бруто домашниот производ (БДП) во четвртиот квартал од 2023 година изнесувала 0,9%. Во овој квартал од 2023 година, поголемо зголемување е забележано во секторите: F - Градежништво за 5,5% и K - Финансиски и осигурителни дејности за 3,5%. Во четвртиот квартал од 2023 година, финалната потрошувачка на домаќинствата, вклучувајќи ги и непрофитните институции што им служат на домаќинствата, се зголемила за 5,8% номинално, а нејзиното учество во структурата на БДП изнесувало 70,9%. Во истиот период, извозот на стоки и услуги се зголемил за 0,1% номинално, додека увозот на стоки и услуги се намалил за 5,3%.

Намалувањето на стапката на невработеност во последните години се должи на повеќе фактори: мерки за стимулирање на вработувањето, политиката на привлекување странски директни инвестиции, како и зголемената емиграција (особено кај младата популација). Поддршката на платите и стимулирањето на потрошувачката, особено на домашните производи, беа едни од главните мерки за поддршка за време на кризата. Воведувањето на Законот за минимална плата (18.000 денари во март 2022 година) и нејзиното зголемување за три пати (24.400 денари во март 2025 година), меѓу другите фактори, доведе до зголемување на просечната плата во земјата (43.053 денари во март 2025 година). Законот за минимална плата се однесува и на вработените во приватниот сектор и на вработените во јавниот сектор.

Според податоците на Државниот завод за статистика, индексот на обемот на индустриското производство во јануари 2024 година, во споредба со јануари 2023 година, изнесуваше 102,8.

Индустриското производство во секторот рударство и вадење камен во јануари 2024 година, во споредба со јануари 2023 година, е намалено за 14,2%, во секторот преработка е зголемено за 8,1%, додека во секторот снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација е намалено за 21,7%.

Зголемувањето во секторот производство најмногу се должи на зголеменото производство во одделите, производство на прехранбени производи, производство на пијалоци, производство на текстил, производство на хемикалии и хемиски производи, производство на основни фармацевтски производи и фармацевтски препарати, производство на гумени и пластични производи, производство на основни метали, производство на фабрикувани метални производи, освен машини и опрема, производство на електрична опрема и производство на моторни возила, приколки и полуприколки.

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Индустриското производство по главни индустриски групи во јануари 2024 година, во споредба со јануари 2023 година, е поголемо кај енергијата за 19,7% и капиталните добра за 41,2%, но помало кај интермедијарните добра, освен енергијата за 13,0%, трајните производи за широка потрошувачка за 26,7% и нетрајните производи за широка потрошувачка за 6,8%.

2.3 Демографска состојба

Вкупното попишано население е 2.097.319 лица. Вкупното резидентно население е 1.836.713 лица. Вкупното нерезидентно население, кое ги вклучува македонските државјани отсутни во странство повеќе од 12 месеци и странците привремено присутни во Република Северна Македонија помалку од 12 месеци, е 260.606 лица вклучени во Пописот. Бројот на лица за кои податоците се земени од административни извори е 132.260 или 7,20% од резидентното население. Бројот на странци привремено присутни во Република Северна Македонија помалку од 12 месеци е 1.674 лица. Во вкупното резидентно население на Република Северна Македонија, 50,4% се жени, а 49,6% се мажи. Според старосната структура, најголем процент од населението, 7%, се во возрастната група од 40 до 44 години.

Во однос на старосната структура, Македонското население старее. Во периодот од 2008 до 2021 година, учеството на младото население (0-14 години) во вкупното население се намали од 18,1% на 16,9%, додека учеството на постарото население (65 и повеќе) се зголеми од 11,5% на 17,1%.

Табела 2: Дел од популацијата над 65 години (во%)

Година	Вкупно	Вардар	Источен	Југозапад	Југоисток	Пелагонија	Полог	Североисток	Скопје
2008*	11,4	12,6	12,2	10,5	11,7	15,2	8,3	10,8	11,5
2016*	13,1	14,4	15,0	11,5	13,5	15,9	9,1	12,2	14,0
2018*	13,9	15,3	16,1	12,2	14,3	16,6	9,6	12,9	14,8
2019*	14,5	16,0	17,1	12,8	15,1	17,2	10,1	13,5	15,3
2021	17,2	18,5	21,0	16,9	18,9	19,7	13,0	16,2	16,7

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), пресметки на МЗШВ 2021.

* проценети податоци

Демографските индикатори на регионално ниво покажуваат разлики што укажуваат на диспропорција во територијалната распределба на населението. Скопскиот регион, како најгусто населен, има речиси десет пати поголема густина од Вардарскиот регион, кој е најмалку густо населен. Исто така, постојат разлики во старосната структура на населението. Најголем удел на младо население (0-14 години) е регистриран во Скопскиот, Полошкиот и Североисточниот регион, додека најголем удел на старо население (65+ години) е забележан во Пелагонискиот, Вардарскиот и Источниот регион. Показателите за просечната возраст на населението, исто така, ја потврдуваат оваа состојба.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Приказ 1: Структура на вкупната популација по старосни групи во 2010 и 2021

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС) 2023

ИПАРД Програмата 2014-2020 немаше посебно влијание врз развојот на демографската состојба во извештајниот период. Напротив, демографската состојба негативно влијае врз земјоделството и руралниот развој. Недостатокот на квалификувана работна сила за потребите на странските инвеститори чии инвестиции се наоѓаат во индустриските зони низ целата земја е особено забележлив. Земјоделците се жалат на недостиг на работна сила, особено за берба на овошје. Исто така, недостатокот на млад и образован кадар негативно се одразува врз способноста за администрирање на локално ниво. Многу од одговорностите на локалните самоуправи не можат ефикасно да се управуваат поради недостаток на соодветен кадар во малите општини.

2.4 Земјоделско производство и економија

Од 2013 година, земјоделството, заедно со ловот, шумарството и рибарството, стана петти најголем сектор во вкупниот бруто домашен производ (БДП) на земјата, намалувајќи го својот удел во БДП од 10,1 во 2014 година на 6,6 во 2023 година. Ова главно беше предизвикано од зголемувањето на другите сектори во БДП на земјата и губењето на квалификувана работна сила во земјоделскиот сектор.

Падот на уделот на земјоделството, заедно со ловот, шумарството и рибарството низ годините:

Година	2019	2020	2021	2022	2023
Удел на земјоделство во БДП	8,1	8,6	7,1	7,3	6,6

Сектори со поголем удел во вкупниот бруто домашен производ (БДП) во 2023 година од земјоделството, ловот, шумарството и рибарството:

- Трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли; транспорт и складирање; сместувачки и угостителски дејности (18,9%),
- Рударство и вадење камен, производство, снабдување со електрична енергија, гас и вода, канализација, управување со отпад, активности за санација (17,2%),

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- Јавна администрација и одбрана; задолжително социјално осигурување; образование; дејности за човеково здравје и социјална работа (11,9%),
- Дејности со недвижности (11,2%),

Економски сметки и вредност на земјоделско производство

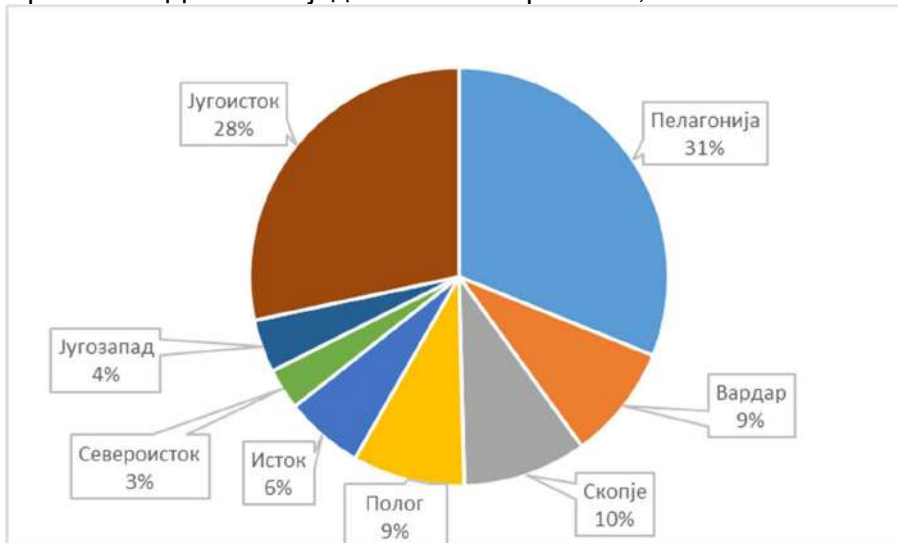
Според податоците на Државниот завод за статистика, бруто додадената вредност во земјоделството за 2022 година изнесува 57.298 милиони денари и во споредба со 2021 година номинално е зголемена за 22,5%.

Растековното производство, кое учествува со 72,9% во вкупното производство, е зголемено за 20,2% во споредба со 2021 година. Производството на добиток, кое учествува со 18,7% во вкупното производство, е зголемено за 18,6% во споредба со 2021 година.

Интермедијарната потрошувачка бележи зголемување од 10,1% во 2022 година во споредба со 2021 година.

Во 2022 година, номиналниот приход во земјоделството од фактори на производство по единица труд е зголемен за 62,6%, додека реалниот приход во земјоделството од фактори на производство е зголемен за 56,3%.

Приказ 2: БДП во земјоделството по региони, 2022

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), регионални сметки во земјоделството 2022.

Земјоделско земјиште и структура на фарми

Според податоците на Државниот завод за статистика, обработливото земјиште во 2024 година опфаќало површина од 506.586 хектари. Во однос на обработливото земјиште, забележано е намалување кај обработливото земјиште и градините за 2% и кај лозјата за 1,7% и зголемување кај овоштарниците за 3,1%.

Во истиот период, регистрирано е зголемување на производството на компири за 9,0% и на краставици за 3,6%. Меѓу другите култури, поголемо намалување е забележано кај оризот за 6,9%, сончогледот за 10,2% и луцерката за 6,7%.

Поради поволните климатски услови во 2024 година, во споредба со 2023 година, забележано е значително зголемување на производството кај сите овошја.

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Најголемо зголемување на производството е забележано кај јаболката за 59,1% и црешите за 41,0%.

Табела 3: Земјоделски површини по категории на користење во 000 хектари

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Земјоделско земјиште	1.264	1.262	1.260	1.260	1.260	1.241
– Обработено земјиште	520	517	517	514	514	506
– Обработено земјиште	419	416	417	416	416	408
– Овоштарници	17	17	17	17	16	17
– Лозови насади	24	24	24	24	22	22
– Ливади	60	60	60	60	59	60
Пасишта	744	744	743	741	735	734
Мочуришта, бари и рибници	1	1	1	1	1	1

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Соопштение за вести, Земјоделски површини и растително производство, 2025.

Табела 4: Број на земјоделски стопанства и расположлива површина по стопанство

	Број на земј.стоп.	Вкупно искористено земј.земјиште Ха	Вкупно искористено земј.земјиште Ха
Вкупно	178.125	366.462	2,0
Индивидуални земј. производители	177.845	311.277	1,75
Правни лица	280	55.185	197,1

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2016

Според податоците од Државниот завод за статистика, бруто додадената вредност во земјоделството за 2023 година изнесувала околу 830 милиони евра и во споредба со 2022 година номинално се намалила за 11,0%.

Производството на растителни култури, кое учествува со 71,6% во вкупното производство, се намалило за 8,0% во споредба со 2022 година. Производството на добиток, кое учествува со 17,9% во вкупното производство, се намалило за 10,1% во споредба со 2022 година.

Интермедијарната потрошувачка забележа зголемување од 0,2% во 2023 година во споредба со 2022 година.

Во 2023 година, номиналниот приход во земјоделството од фактори на производство по единица труд се намалил за 5,9%, додека реалниот приход во земјоделството од фактори на производство регистрирал намалување од 6,0%.

Земјоделско производство

Структурата на производството на култури во земјата е поделена на пет главни групи: производство на житни култури, индустриски, фуражни култури, овоштарници и лозја. Во 2024 година, структурата на засеаните површини под обработка (житни култури, фуражни култури, индустриски култури и зеленчук) од вкупно 264.144 хектари, сочинува приближно 57% житни култури, 19% зеленчук, 15% фуражни култури и 8% индустриски култури.

Табела 5: Ожнеана површина под житни култури во хектари

Житарица	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Пченица	70.987	68.847	69.765	70.366	70.107	69.552	67.226
Рж	3.836	3.809	3.936	3.782	3.791	3.410	3.189
Јачмен	42.331	43.941	44.995	47.683	45.429	45.580	44.739
Ориз	3.222	3.481	3.177	3.111	3.114	3.162	3.120
Пченка	36.340	33.967	31.912	30.224	30.215	28.515	27.770

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Вкупно	156.716	154.045	153.785	155.166	152.656	150.219	146.044
--------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Податоците од ДЗС укажуваат на мали промени во површините под култури. Овие промени главно се должат на минатогодишните цени и интересот на земјоделците. Приносот по хектар, исто така, варира низ годините во зависност од поволните климатски услови.

Површината под други фуражни култури останува непроменета во последните години. И покрај ова, недостатокот на фуражни култури предизвикува високи цени и се одразува како ограничувачки фактор за развојот на секторот за сточарско производство. Главни причини за оваа состојба се недостатокот на доволна површина на обработливо земјиште по фарма за производство на фуражни култури, како и малите и фрагментирани парцели.

Табела 6: Ожнеана површина под сточна храна во хектари

Култура	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Луцерка	19.698	19.455	19.076	19.661	18.891	17.947	17.688
Сено	2.065	2.018	1.960	1.817	1.883	1.629	1.659
Сточен грашок	1.428	1.639	1.499	1.574	1.607	1.610	1.809
Сточна пченка	6.196	8.231	8.216	7.049	9.380	8.761	8.346
Сточна репа	376	475	461	447	446	363	322
Детелина	3.685	3.922	4.012	4.198	4.060	4.437	4.456
Вкупно	33.448	35.740	35.224	34.746	36.267	34.747	34.280

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Табела 7: Ожнеана површина под индустриски култури во хектари

Култура	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Тутун	16.582	16.679	16.591	15.457	15.044	14.900	14.873
Сончоглед	2.346	4.605	4.559	5.050	6.179	4.764	4.866
Вкупно	18.928	21.284	21.150	20.507	21.223	19.664	19.749

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Производството на зеленчук се намалува секоја година од 2015 година па наваму. Намалувањето на површините под зеленчук не е толку значајно како намалувањето на приносите по хектар. Поголемиот дел од производството на зеленчук е на отворено поле и во голема мера зависи од позитивните летни климатски услови (поволни летни дождови). Производството на зеленчук е исто така поинтензивна гранка од другите, па затоа недостатокот на сезонска работна сила има силно влијание врз производствениот капацитет.

Табела 8: Набрана површина под градинарски култури во Ха

Култура	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Компир	12.403	12.939	12.618	12.306	12.187	12.012	11.846
Кромид	3.627	3.562	3.622	3.622	3.494	3.385	3.308
Лук	950	904	963	973	926	901	878
Грав	4.577	4.504	4.392	4.267	4.244	4.048	3.815
Грашок	1.045	1.105	1.072	1.119	1.012	964	972
Леќа	81	74	71	67	60	46	59
Зелка	4.502	4.627	4.517	4.444	4.551	4.698	4.713
Домати	5.569	5.497	5.453	5.567	5.613	5.666	5.597
Пиперки	9.179	9.390	9.236	9.773	9.733	9.623	9.479
Краставици	1.034	1.036	943	1.061	1.015	1.062	1.102
Дињи и лубеници	5.281	5.132	5.175	5.321	5.034	4.886	5.064
Вкупно	48.248	48.770	48.062	48.520	47.869	47.921	46.833

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Производството во овоштарници (вклучувајќи ги и лозјата) во голема мера зависи од сите три фактори споменати погоре: поволни климатски услови за време на цветањето и опрашувањето на растенијата (особено важни за производството на јаболка, кое претежно се наоѓа во планинските области) и суша во текот на летните месеци, недостаток на сезонска работна сила (особено во периодот на берба на овошје/грозје) и варијацијата на откупната цена на производството. Климатските услови (ран пролетен мраз) особено влијаат врз производството на кајсии и праски во вардарскиот регион.

Табела 9: Производство на овошје во тони

Култура	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Цреши	5.824	6.045	6.258	4.716	5.768	3.928	5.537
Вишни	10.538	8.695	9.892	8.372	8.725	6.144	7.857
Кајсии	3.904	6.070	3.434	2.584	5.312	3.417	4.780
Јаболки	140.296	88.701	105.794	92.863	164.530	80.283	127.696
Круши	8.055	8.048	8.790	6.631	10.327	6.075	8.144
Сливи	37.719	32.303	34.983	27.031	39.512	21.313	28.750
Праски	13.128	12.003	12.765	6.205	12.311	6.157	8.154
Ореви	4.826	5.014	5.387	4.667	6.165	4.189	5.520
Вкупно	224.290	166.879	183.869	153.069	252.650	128.089	196.438
Вкупна површина	16.827	16.784	17.000	16.942	16.852	16.423	16.934

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Соопштение за вести Земјоделски површини и растително производство, 2025.

Табела 10: Лозови насади (површина) и производство на грозје (вклучително и трпезно)

Лозови насади	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Површина во Ха	24.088	24.468	23.709	23.384	23.047	21.972	21.534
Производство во тони	294.497	258.960	317.550	269.131	265.556	149.006	205.571

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС) 2025

Бројот на добиток значително се намали во 2019 година поради промена и подобрување на методологијата за евидентирање на податоците за бројот на добиток. Во 2018 година беше формирана работна група од експерти од Министерството, Агенцијата за храна и ветеринарство и Државниот завод за статистика. Работната група работеше на хармонизирање на регистрите и базите на податоци во трите институции и дефинирање на критериумите за евидентирање на животните во соодветните регистри.

Табела 11: Број на грла

Вид	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Говеда	256.181	217.790	222.202	177.622	164.751	148.693	/
Свињи	195.538	135.770	164.074	186.146	182.604	193.412	/
Овци	726.990	684.558	630.634	633.281	646.488	587.073	/
Кози	117.447	87.581	95.008	75.753	80.186	85.528	/
Живина	1.828.287	1.562.089	1.643.462	1.484.025	1.561.933	1.746.029	/
Пчелни семејства	81.197	96.143	99.558	92.968	290.879	306.415	/

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Соопштение за вести, Број на добиток и живина, 2025.

Производството на јајца е примарна дејност на македонскиот живинарски сектор. 1,3 милиони грла од вкупниот број припаѓаат на бројот на кокошки несилки. Бројот на пчелни семејства во 2019 година значително се зголеми поради зголемувањето на субвенциите обезбедени од Програмата за директни плаќања и карактеристиките на пчеларството (мали инвестиции, трудово екстензивно производство, зголемување на цените на медот и неговите производи).

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Табела 12: Производство на месо во тони

Месо	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Говедско	4.381	4.083	3.886	4.214	4.415	4.024	/
Свинско	12.929	13.384	14.930	15.578	13.493	12.080	/
Овчо/Јагнешко	3.446	3.392	3.183	3.097	3.992	3.891	/
Пилешко	1.499	1.490	1.494	1.695	1.942	2.074	/

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Соопштение за вести, Сточарско производство 2025.

Табела 13: Производството на млеко во 000 литри

Млеко	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Кравјо	404.230	390.903	405.217	326.523	324.290	238.328	/
Овчо	36.559	35.088	26.925	34.811	38.674	30.750	/

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), Соопштение за вести, Сточарско производство 2025.

Вработување во земјоделството и руралните подрачја

Работната сила во земјоделскиот сектор во Република Северна Македонија главно е составена од работна сила на ниво на индивидуална фарма. Главниот дел од руралното население е ангажирано во земјоделски активности (првенствено во домаќинствата) и ретко со други неземјоделски активности каде што постојат можности. Просечните исплатени плати во земјоделството се меѓу најниските нивоа во споредба со другите економски сектори. Зголемувањето на платите од 2018 година е резултат на неколку зголемувања на минималната плата (која до крајот на 2024 година достигна приближно 400 евра).

И покрај зголемувањето на минималната плата, бројот на вработени во секторот значително се намалува во последните години. Ова се должи на емиграцијата на луѓе во странство и во поголемите урбани центри, како и изборот на младите луѓе да работат во сектори различни од земјоделството.

Табела 14: Просечна нето плата по вработен во €

Опис	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Земјоделство, шумарство и водостопанство	306	321	357	371	423	470	544

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Табела 15: Вработени во земјоделство, шумарство и рибарство

Опис	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Број на вработени	92.386	91.892	91.434	91.150	81.819	69.143	53.746
% од вкупно вработени	13,8	13,5	12,8	12,9	11,8	10,0	7,8

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025

Трговија со земјоделско прехранбени производи и рибни производи

Во 2022 година, вкупната трговија (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) (извоз + увоз) во споредба со 2021 година е зголемена за 23,3%. Вкупниот извоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2022 година во споредба со 2021 година е зголемен за 19,9%, а вкупниот увоз покажува зголемување од 25,8%. Извозот на земјоделско-прехранбени производи во 2022 година во споредба со 2021 година е зголемен за 13,5% (од 627,9 милиони евра во 2021 година на 713,11 милиони евра во 2022 година), а увозот на земјоделско-прехранбени производи во 2022 година во споредба со 2021 година е зголемен за 20,9% (од 944,1 милиони евра на 1.142,3 милиони евра). Во 2023 година, вкупната трговија (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) (извоз + увоз) во споредба со 2022 година е намалена за 4,6%. Вкупниот извоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2023 година во споредба со 2022 година е на исто ниво, а вкупниот увоз покажува намалување од 8%. Извозот на земјоделско-прехранбени производи во 2023 година во споредба со 2022 година е зголемен за 8,2% (од 713,11

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

милиони евра во 2022 година на 771,58 милиони евра во 2023 година), а увозот на земјоделско-прехранбени производи во 2023 година во споредба со 2022 година е зголемен за 5,7% (од 1.142,3 милиони евра на 1.208,2 милиони евра).

Во 2024 година, вкупната трговија (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) (извоз + увоз) во споредба со 2023 година е намалена за 3,22%. Вкупниот извоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2024 година во споредба со 2023 година се намали за 6,5%, а вкупниот увоз (индустриски + земјоделско-прехранбени производи) во 2024 година во споредба со 2023 година се зголеми малку за 0,9%. Извозот на земјоделски и прехранбени производи во 2024 година во споредба со 2023 година се зголеми за 11% (од 771,6 милиони евра во 2023 година на 857,2 милиони евра во 2024 година), а увозот на земјоделски и прехранбени производи во 2024 година во споредба со 2023 година се зголеми за 0,9% (од 1.208,2 милиони евра на 1.136,9 милиони евра).

Ова минимално зголемување на вредноста на извозот и увозот првенствено се должи на зголемувањето на просечните цени на извозот и увозот на голем број производи, додека тенденцијата на увозот во однос на извозот на земјоделски производи продолжува во негативен биланс. Учеството на извозот на земјоделски и прехранбени производи во вкупниот извоз на Република Северна Македонија во 2024 година е зголемено во споредба со учеството во 2023 година и изнесува 11%, додека учеството на увозот на земјоделски и прехранбени производи е зголемено во 2024 година, во споредба со учеството во вкупниот увоз во 2023 година и изнесува 11,99%.

Трговскиот дефицит во 2024 година, во споредба со 2023 година, бележи зголемување од 0,9% и изнесува 469,7 милиони евра.

Табела 16: Трговија и трговија со земјоделски и рибни производи 2019-2024 (во милиони €)

		Вкупна трговија (индустриски + земјоделски производи)	Вкупна трговија со земјоделски, прехранбени и рибни производи	Дел на земјоделски, прехранбени и рибни производи во вкупна трговија
2019	Извоз	6.423,70	624.5	9.72%
	Увоз	8.463,17	837.15	9.89%
	Баланс	-2.039,47	-212.65	10.42%
2020	Извоз	5,777.90	591.67	10.24%
	Увоз	7,594.54	822.57	10.83%
	Баланс	-1,816.64	-230.9	12.71%
2021	Извоз	6,922.57	627.96	9.07%
	Увоз	9,638.29	944.06	9.79%
	Баланс	-2,715.72	-316.09	11.64%
2022	Извоз	8,299.58	713.11	8.59%
	Увоз	12,125.23	1,142.31	9.42%
	Баланс	-3,825.65	-429.20	11.22%
2023	Извоз	8,322.82	771.58	9.27%
	Увоз	11,148.54	1,208.19	10.84%
	Баланс	-2,825.72	-436.60	15.45%
2024	Извоз	7.781,16	852.22	10,95%
	Увоз	11.062,41	1.326.95	11,99%
	Баланс	-3.281,25	-474.73	15,45%

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС), 2025, подготвено од МЗШВ, 2024

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Приказ 3: Развој на македонската трговија со земјоделски и прехранбени производи во периодот 2019-2024 со линија на тренд

Европската Унија - 27 е дефинитивно најважниот партнер на Република Северна Македонија во трговијата со земјоделско-прехранбени производи и во 2024 година. Вкупната вредност на трговската размена со ЕУ-27 во земјоделско-прехранбени производи во 2024 година (извоз + увоз) изнесува 1.047,8 милиони евра. Извозот на земјоделско-прехранбени производи од Европската Унија се зголеми за 9,3% (од 386,3 милиони евра во 2023 година на 422,3 милиони евра во 2024 година), додека увозот на овие производи се зголеми за 11% (од 563,4 милиони евра во 2023 година на 625,6 милиони евра во 2024 година). Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени производи во ЕУ-27 во вкупниот извоз на овие производи во 2024 година е 49,25%, додека учеството на увозот од ЕУ-27 во вкупниот увоз на земјоделско-прехранбени производи во 2024 година е 47,1%. Учеството на извозот на земјоделско-прехранбени производи во земјите-членки на ЦЕФТА 2006 во вкупниот извоз на овие производи во 2024 година е 37,6%, додека учеството на увозот од земјите-членки на ЦЕФТА 2006 во вкупниот увоз на земјоделско-прехранбени производи во 2023 година е 28,7%. Најважен трговски партнер меѓу земјите-членки на ЦЕФТА 2006 е Србија со учество од 14,2% во вкупниот извоз на земјоделско-прехранбени производи и учество од 21,6% во вкупниот увоз на овие производи. Следат Косово со учество од 12% во вкупниот извоз, Босна и Херцеговина (со учество од 5,3% во вкупниот извоз и учество од 3,4% во вкупниот увоз) и Албанија со учество од 3,3% во вкупниот извоз, додека другите земји-членки на ЦЕФТА 2006 (Црна Гора и Молдавија) имаат помал удел во трговијата. Исто така, треба да се спомене дека Турција е земја-кандидат за пристапување во ЕУ, со која Република Северна Македонија има склучено Договор за слободна трговија и е важен трговски партнер на Република Северна Македонија со учество од 0,5% во вкупниот извоз на земјоделски и прехранбени производи и учество од 3,2% во вкупниот увоз на овие производи. Најважен неевропски партнер во однос на извозот на земјоделски и прехранбени производи се САД, со учество од 2,7% од вкупниот извоз (поради големиот извоз на тутун). Следи Украина, со учество од 1,47% од вкупниот извоз (поради големиот извоз на свежо овошје и зеленчук). Во однос на увозот, најважен неевропски партнер е Бразил, со учество од 3,1% од вкупниот увоз, ова е затоа што во 2024 година од Бразил се увезени големи количини на живинско месо, замрзнато говедско месо, шеќер и кафе. Треба да се спомене и Обединетото Кралство, кое по напуштањето на Европската Унија учествува со 1,6% во вкупниот

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

извоз на земјоделски и прехранбени производи, додека пак учествува со 0,88% во вкупниот увоз на овие производи.

Приказ 4: Преглед на податоци за извоз, увоз и трговски биланс со ЕУ-28 за периодот 2019-2024 со линија на тренд

Најважната извозна дестинација од ЕУ за македонските земјоделско-прехранбени производи во 2024 година беше Грција (со учество од 18,2% од вкупниот извоз во ЕУ-27) со тутун; јагнешко; сончогледово масло; пченка, пченица, бисквити и вафли и разни видови конзервиран и свеж зеленчук како најважни извезени производи. Следна е Хрватска (со учество од 13,3% од вкупниот извоз во ЕУ-27) со вино, бисквити и вафли, конзервиран зеленчук, разни видови свеж или разладен зеленчук, јагнешко како најважни извезени производи. Следува Германија со учество од 12,6% од вкупниот извоз во ЕУ-27, со следниве производи: вино; тутун; разни живи растенија со нивните резници, гранки итн.; полуприготвен зеленчук; конзервиран зеленчук и некои други производи. Следна е соседна Бугарија (со учество од 9,3% од вкупниот извоз во ЕУ-27) со тутун, вино, бисквити и вафли, јаболка, јагнешко, свежи пиперки, како најважни извезени производи. Белгија (со учество од 7,8% од вкупниот извоз во ЕУ-27). Италија со учество од 6,5% од вкупниот извоз во ЕУ-27, а најважните извезени производи се: јагнешко месо, замрзнат зеленчук, свежи полуприготвени или конзервирани печурки, полуприготвен и конзервиран зеленчук, квасец и некои други производи. Холандија со учество од 5,1% од вкупниот извоз во ЕУ-27, Романија (со учество од 4,6% од вкупниот извоз во ЕУ-27), потоа Полска (со учество од 4,1% од извозот во ЕУ-27), Словенија со учество од 3,5% од вкупниот извоз во ЕУ-27 и така натаму.

Во однос на увозот во 2024 година, Германија, Италија, Полска, Грција и Хрватска се јавуваат како најважни трговски партнери од ЕУ-27, со учество од 13,4%, 13,1%, 11%, 8% и 7,6% од вкупниот увоз од ЕУ-27. Најважните производи што се увезуваат од Германија се: разни видови сирење, чоколади, прехранбени производи што не се на друго место споменати или вклучени, свежо, разладено или замрзнато свинско месо и друго. Потоа следува Италија, од каде што најважните увезени производи се: свежо разладено или замрзнато говедско месо, кафе, тестенини, производи што не се на друго место споменати или вклучени, чоколади и друго. Најважните увезени производи од Полска се: живинско месо, говедско месо, свежо или разладено, замрзнато говедско месо, прехранбени производи што не се на друго место споменати или вклучени, чоколади, бисквити и вафли и некои други производи.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Најувезените производи од Грција се: свежи агруми (портокали, мандарини, грејпфрут, лимони), живинско месо, конзервиран зеленчук (маслинки), прехранбени производи што не се на друго место споменати или вклучени, храна за животни, свежа или разладена риба и некои други производи. Најувезените производи од Хрватска се: чоколади, живинско месо, сирење, месни производи, конзервирана риба, хомогенизирани супи и чорби, прехранбени производи што не се на друго место споменати или вклучени, алкохолни пијалоци и други производи. Следува Австрија со учество од 5,81% од вкупниот увоз од ЕУ-27, потоа Бугарија со учество од 5,5%. Потоа следуваат Шпанија со учество од 5,5%, Холандија со учество од 5,2%, Унгарија со учество од 4,5%, Словенија со учество од 3,9% и така натаму.

Најважните **извезени примарни земјоделски производи** од Република Северна Македонија во ЕУ-27 се: првенствено тутун со учество од 29,3% во извозот на овие производи; потоа вино со учество од 6,6%; конзервиран зеленчук со учество од 7,7%; разни живи растенија за садење со учество од 6,9%; свежа зелка со 6%; разни видови свеж зеленчук (пиперки, печурки) со 4,1%; јагнешко месо со учество од 4,3%; свежи јаболка со учество од 3,6%; замрзнат зеленчук со 3,6% итн.

Најважните **увезени примарни земјоделски производи** во Република Северна Македонија од ЕУ-27 се: свежо или разладено говедско месо со учество од 6,9%; свежо, разладено или замрзнато свинско месо со учество од 4,9%; живинско месо со учество од 4,9%; разни видови сирење со учество од 4,6%; кафе со учество од 2,7%; шеќер со учество од 2,4%; колбаси од месо со учество од 1,7%; други преработки од месо со учество од 1,8%; итн.

Преработените земјоделски производи учествуваат со 24,2% од вкупниот извоз во европските земји и 42,5% од вкупниот увоз на земјоделски и прехранбени производи во европските земји во 2024 година.

2.5 Промени во националните и секторските политики

Следејќи го истиот програмски и финансиски временски период на ЕУ и согласно член 6 од Законот за земјоделство и рурален развој, Националната стратегија за земјоделство и рурален развој (NARDS) е главен долгорочен стратешки документ, кој е основа за формулирање на национални политики за земјоделство и рурален развој за период од 7 години. Македонската влада ја усвои стратегијата за периодот од 2021 до 2027 година во јануари 2021 година. Документот е подготвен во согласност со новите цели на Заедничката земјоделска политика (ЗЗП) на ЕУ и препорачаната методологија за развој на стратешки планови на ЗЗП за соодветниот плански период, со цел да се постигне политика поориентирана кон резултати.

Подобрувањето на конкурентноста и одржливоста на приходите на земјоделските стопанства, примената на еколошки и климатски пријателски практики и обезбедувањето одржлив рурален развој се стратешките цели што треба да ги постигнат актерите во секторот, потпомогнати од државните политики. Одржливиот развој ќе се постигне со постигнување на следните специфични политички цели:

- (i) да се обезбеди правичен приход за земјоделците;
- (ii) да се зголеми продуктивноста за зголемена конкурентност;
- (iii) да се ребалансира моќта во синџирот на исхрана;
- (iv) да се воведат активности за ублажување и адаптација на климатските промени;

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- (v) да се зголеми заштитата на животната средина;
- (vi) да се зачуваат пејзажите и биолошката разновидност;
- (vii) да се поддржи генерациското обновување;
- (viii) да се поддржат живите рурални области и
- (ix) да се заштити квалитетот на храната и здравјето

2.6 Шеми за национална поддршка

Нивото на финансиска поддршка за земјоделството и руралниот развој преку директни плаќања останува приближно исто во последните неколку години во однос на износот на плаќањата, како и во однос на релативното учество на оваа шема во вкупниот буџет. Стратешката цел останува иста, да се зголемат средствата наменети за инвестиции од типот на рурален развој, што треба значително да го зголеми нивниот релативен удел во вкупниот финансиски буџет во споредба со претходниот стратешки период.

Во однос на директните плаќања, измените на Законот за земјоделство и рурален развој обезбедија правна основа за реформа на шемата за директна поддршка, особено кон поедноставување на шемата за директни плаќања и постепено одвојување. Промените што се применуваат од 2023 година, покрај основните, предвидуваат дополнителни директни плаќања за стратешки култури (култури: пченица, марихуана, јачмен, маслодајна репка, сончоглед, тутун; зеленчук: компири, пиперки, краставици; овошје; јагнешко) доставени до откупни центри.

Главен предизвик во земјоделската политика е честата промена на буџетските трансфери во процесот на долгорочно планирање, како и во годишните програми поради недостаток на стратешки пристап во планирањето и искористувањето на мерките за рурален развој, но и поради недостатокот на вклученост на засегнатите страни во процесот како што се земјоделските здруженија, факултетите, експертите итн. Политиката за рурален развој е онаа што треба да обезбеди одржливост на земјоделските стопанства во руралните средини, но и да обезбеди континуиран трансфер на знаење и поддршка на земјоделците во користењето на националните и фондовите на ЕУ (ИПАРД) за рурален развој.

Табела 17: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за финансиска поддршка

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Вкупно	101,8	101,8	102,8	99,5	101	116,1	112,4	122,5	108,1	104,7	137,2

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција, 2025

Покрај Програмата за финансиска поддршка во земјоделството, како Програма за директни плаќања се спроведуваат и Програмата за финансиска поддршка за органско производство и Програмата за интервентен фонд во земјоделството. До 2021 година, мерката за поддршка на органското производство беше инкорпорирана во Програмата за рурален развој.

Табела 18: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за поддршка на органско производство

Година	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Вкупно	1,3	1,5	1,7	2,1	2,5	0,65	3,0

Извор: МЗШВ, Сектор за земјоделство, 2025

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Табела 19: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за интервентен фонд во земјоделството

Year	2022	2023	2024
Total	11,7	4,7	6,3

Извор: МЗШВ, Сектор за земјоделство, 2025

Почнувајќи од 2022 година, Програмата за интервентен фонд во земјоделството спроведува интервентни мерки за финансиска поддршка во земјоделството за ублажување на последиците предизвикани од зголемувањето на трошоците за производство на земјоделските култури, преку Интервентниот фонд за земјоделство.

Мерките за рурален развој ги придружуваат и надополнуваат мерките за директна поддршка (пазарни политики и поддршка за приходи од земјоделска активност) и се надополнуваат на постојната поддршка за рурален развој обезбедена преку годишните програми за рурален развој. Тие исто така ја надополнуваат поддршката обезбедена од Програмата ИПАРД во однос на пополнување на празнините во критериумите за подобност или инвестициите што не се опфатени со ИПАРД или обезбедуваат поддршка во пилотирањето на мерки слични на ИПАРД. Специјална работна група ја следи комплементарноста помеѓу ИПАРД и националното финансирање.

Земајќи ја предвид анализата на состојбата во земјоделството и потенцијалите за секторски развој, како и специфичните потреби за рурален развој, мерките за спроведување на политиката за рурален развој се приоритетни во зголемувањето на конкурентноста на земјоделскиот сектор и зајакнувањето на економската и социјалната положба на руралните области преку зголемување на приходите на земјоделските стопанства, зголемување на можноста за вработување на руралното население надвор од земјоделскиот сектор. Посебно внимание се посветува на воведувањето мерки за одржливо управување и користење на природните ресурси, заштита на биодиверзитетот и животната средина.

Табела 20: Суми на поддршка (во милиони €) преку Програмата за рурален развој

Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Вкупно	31,2	31,4	30,4	27,5	25,5	13,7	16,0	14,9	12,7	21,9	16,7

Извор: МЗШВ, ИПАРД Агенција, 2025

3. Оцена на напредокот во спроведување на целите, приоритетите, мерките и групите на инвестиции

3.1 Резиме на стратешката рамка на ИПАРД Програмата 2014-2020

Програмата ИПАРД за периодот 2014-2020 година ги поддржува корисниците во усвојувањето и спроведувањето на политичките, институционалните, правните, административните, социјалните и економските реформи со цел да се усогласат со вредностите на Унијата и постепено да се усогласат со правилата, стандардите, политиките и практиките на Унијата, со цел членство во Унијата.

Специфичните цели утврдени во член 2 од Регулативата (ЕУ) бр. 231/2014 треба да бидат, во најголема можна мера, опфатени од сите области на политиката. Ова значи дека областа на политиката за земјоделство и рурален развој ќе придонесе кон следните специфични цели:

- a) Поддршка за политички реформи;
- b) Поддршка за економски, социјален и територијален развој, со цел паметен, одржлив и инклузивен раст;
- c) Зајакнување на способноста на земјите-кориснички на сите нивоа да ги исполнат обврските што произлегуваат од членството во Унијата преку поддршка на прогресивно усогласување со и усвојување, имплементација и спроведување на правото на Унијата, вклучително и подготовка за управување со структурните фондови на Унијата, Кохезискиот фонд и Европски земјоделски фонд за рурален развој;
- d) Зајакнување на регионалната интеграција и територијалната соработка што ги вклучува корисниците наведени во Анекс I, земјите-членки и, каде што е соодветно, трети земји во рамките на Регулативата (ЕУ) бр. 232/2014 на Европскиот парламент и на Советот.

Горенаведените цели на ИПА II во голема мера се совпаѓаат со главните стратешки цели и специфичните цели според НСАРД 2014-2020 (дел 6.1.1 од Програмата), имено целите за подобрување на одржливоста на земјоделските производи и конкурентноста на сите видови земјоделство и преработка на храна, агроеколошките цели за обновување, зачувување и подобрување на екосистемите зависни од земјоделството и шумарството, подобрување на социо-економскиот развој во руралните средини и човечкиот потенцијал.

Табела 21: Буџет на ЕУ придонес по мерки 2014-2020, во €

Мерки	ЕУ дел 2014-2020 1 ^{ва} модификација		ЕУ дел 2014-2020 2 ^{ра} модификација		ЕУ дел 2014-2020 3 ^{та} модификација		ЕУ дел 2014-2020 4 ^{та} модификација		ЕУ дел 2014-2020 5 ^{та} модификација	
	Износ	Процент	Износ	Процент	Износ	Процент	Износ	Процент	Износ	Процент
М 1	21.800.000	36%	21.320.000	36%	21.320.000	36%	19.440.247	32%	17.120.000	28%
М 3	21.960.000	37%	21.540.000	36%	19.460.000	32%	22.727.637	38%	27.025.587	45%
М 6	9.100.000	15%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
М 7	4.740.000	8%	15.560.000	26%	18.630.000	31%	17.242.116	29%	15.394.413	26%
М 9	2.400.000	4%	1.490.000	2%	590.000	1%	590.000	1%	460.000	1%
Вкупно	60.000.000	100%	60.000.000	100%	60.000.000	100%	60.000.000	100%	60.000.000	100%

Извор: ИПАРД Програма 2014-2020, Ц (2015)760, Ц (2019)6038, Ц (2021)5552, Ц (2022)5355 и Ц (2023)4537.

3.2 Анализа на напредокот во спроведувањето по мерки

Во периодот на спроведување на Програмата беа објавени девет јавни повици за поднесување барања. Со цел да се задоволат потребите на земјоделците и да се обезбеди повеќе време за подготовка на квалитетни барања, рокот за поднесување на барањата беше продолжен за дополнителни 15 дена за јавните повици 01/2017, 01/2019, 02/2019, 01/2020, 01/2021 и 01/2022.

Табела 22: Преглед на спроведувањето на ИПАРД по јавни повици

	Јавен повик	Барања						Време за обработка на барањата	Одобрени – исплатени = раскинати	
		Поднесени		Одобрени		Исплатени				
		Бр.	ЕУ дел	Бр.	ЕУ дел	Бр.	ЕУ дел			
1	01/2017	1648	54.416.160	900	15.949.967	866	13.187.960	15 months	34	2.762.007
2	01/2018 ¹	65	22.149.886	39	6.496.155	36	6.294.029	4 months	3	202.126
3	02/2018 ²	1099	22.509.864	640	6.420.497	595	5.470.302	6 months	45	950.195
4	01/2019 ³	261	32.913.276	80	6.470.773	71	5.071.729	7 months	9	1.399.044
5	02/2019 ⁴	61	25.145.607	49	8.578.991	42	6.395.721	6 months	7	2.183.270
6	01/2020 ⁵	748	21.011.113	456	6.318.517	387	4.286.448	8 months	69	2.032.069
7	01/2021 ⁶	250	32.490.820	115	9.932.701	80	4.641.074	7 months	35	5.291.627
8	01/2022 ⁷	42	9.178.901	28	2.947.876	27	2.362.669	4 months	1	585.207
9	01/2023 ⁸	58	6.485.806	39	3.347.168	36	3.138.392	3 months	3	208.776
Вкупно		4.232	226.301.433	2.346	66.462.645	2.140	50.848.324	/	206	15.614.321

Извор: ИПАРД Агенција: Месечен извештај декември 2024, двомесечен извештај декември 2024.

Раскинувањето на договорите е особено забележливо за време на пандемијата и постпандемиската криза и во периоди на инфлација на цените. Раскинувањето на договорите е на барање на подносителите на барањето, првенствено поради зголемување на цените на стоките и неможноста за навремено завршување на одобрената инвестиција.

Процесот на одобрување на барањата се забрза по првата измена на Програмата (комплетноста на барањата е задолжителна) и со спроведување на активности за публицитет што резултираа со подобрен квалитет на барањата.

М)))))а))
 П)))))М)
 а)))))д))
 б)))))а))
 в)))))М)
 г)))))д))
 д)))))а)
 е)))))а))

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Табела 23: Показатели за квалитет на спроведување⁹

Вкупен број на поднесени барања	4.263
Склучени договори	2.377
Склучени договори	2.172
Раскинати договори	205
% на одобрени барања (одобрени/поднесени)	55%
% на одобрени барања (одобрени/поднесени)	8,6%
% на одобрени барања (одобрени/поднесени)	100%

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024.

3.2.1 Мерка 1 – Инвестиции во физички средства на земјоделските стопанства

Главни цели на мерката:

- да се поддржи прогресивното усогласување на земјоделскиот сектор со правилата, стандардите, политиките и практиките на ЕУ со цел членство во ЕУ,
- да се поддржи економскиот, социјалниот и територијалниот развој, со цел паметен, одржлив и инклузивен раст, преку развој на физички капитал;
- да се справат со предизвиците на климатските промени преку промовирање на ефикасноста на ресурсите и обновливата енергија

Специфичните цели на оваа мерка се:

- да се модернизира и реструктурира физичкиот потенцијал со цел да се подобри целокупниот учинок на земјоделските стопанства во производството на примарни земјоделски производи, додавајќи вредност на производството и маркетингот,
- да се промовира почитувањето на стандардите на Заедницата и подобрувањето на условите на земјоделските стопанства, особено во врска со заштитата на животната средина и благосостојбата на животните,
- да се зголеми потрошувачката на примарна енергија од обновливи извори на енергија

Поднесените барања во рамките на Мерка 1, на три јавни повици, достигнаа 3.251 (35.979.297 евра придонес од ЕУ). Потпишани се договори со 1.942 баратели за 20.626.848 евра придонес од ЕУ, од кои 76 договори (330.702 евра придонес од ЕУ) се раскинати од страна на Агенцијата. Причините за раскинување на овие договори се образложени од страна на Агенцијата во дел 4.3.2, резиме на следењето на договорите.

Табела 24: Мерка 1 барања по јавен повик

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	Исплатени (В)	Стапка на одобрување (Б/А)	Стапка на исплата (В/Б)
01/2017	1.404	846	820	60 %	97 %
02/2018	1.099	640	595	58 %	93 %
01/2020	748	456	387	61 %	85 %
Вкупно	3.251	1.942	1.802	61 %	93 %

Извор: ИПАРД Агенција, месечен извештај декември 2024.

⁹))))

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

До крајот на спроведувањето на Програмата, исплатата на договорите достигна 1.802 (17.217.775 евра придонес од ЕУ).

Приказ 5: Преглед на барања по вредност на инвестиција¹⁰ во мерка 1

Извор: ИПАРД Агенција, табели за известување 2024.

Просечната вредност на примените барања (изразена во придонес од ЕУ) во рамките на Мерка 1 е 11.067 €. Соодветно, просечната вредност на договорените и платените барања во рамките на Мерка 1 е 10.621 € и 9.555 €. Барањата за инвестиции во вакви фарми се однесуваат главно на мали парчиња земјоделска опрема и машини или трактори со помала моќност на моторот. Во овој поглед, следните бројки покажуваат дека малите земјоделци поднесуваат најголем дел од барањата за мерка 1 во секторот за земјоделски култури. Ниската вредност на барањата првенствено се должи на големината на фармите во македонското земјоделство (просечно помалку од 2 хектари). Во овој поглед, поголемиот дел од ИПАРД барањата се поднесуваат од мали земјоделци.

Производствените капацитети на барателите се:

Тип на производство	Производна големина на барателите	Барања		
		Поднесени	Одобрени	Исплатени
Растително производство (житарици, индустриски и култури и сточна храна)	1 - 3 Ха	754	395	373
	3 - 5 Ха	270	206	193
	5 - 10 Ха	184	169	160
	10 - 20 Ха	105	66	40
	20 - 50 Ха	95	25	18
	> 50 Ха	47	15	12
Лозови насади	1 - 3 Ха	306	173	171
	3 - 5 Ха	104	84	83
	5 - 10 Ха	21	21	16
	10 - 20 Ха	24	13	8
	20 - 50 Ха	7	5	3
	> 50 Ха	14	9	5
Овощарници	1 - 3 Ха	619	356	346
	3 - 5 Ха	170	143	135
	5 - 10 Ха	138	95	92

¹⁰

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

		10 - 20 Ха	31	11	7
		20 - 50 Ха	29	15	14
		> 50 Ха	22	6	5
Градинарство	стакленици	0.5 - 1 Ха	19	11	5
		1 - 2 Ха	3	1	0
		2 - 4 Ха	1	0	0
		4 - 8 Ха	0	0	0
		> 8 Ха	2	0	0
	отворено	1 - 3 Ха	106	59	58
		3 - 5 Ха	44	23	22
		5 - 10 Ха	17	13	12
		10 - 20 Ха	16	4	3
		20 - 50 Ха	4	1	1
		> 50 Ха	4	2	2
Сточарство	говеда	5 - 10 ДЕ	12	4	2
		10 - 20 ДЕ	10	1	1
		20 - 50 ДЕ	4	1	1
		> 50 ДЕ	0	0	0
	овци	1.5 - 5 ДЕ	22	4	2
		5 - 10 ДЕ	0	0	0
		10 - 20 ДЕ	0	0	0
		20 - 50 ДЕ	0	0	0
		> 50 ДЕ	0	0	0
	кози	1.5 - 5 ДЕ	1	0	0
		5 - 10 ДЕ			
		10 - 20 ДЕ			
		20 - 50 ДЕ			
		> 50 ДЕ			

Извор: ИПАРД Агенција табели за известување 2024

ИПАРД Агенцијата не обезбеди податоци за големината на фармите во свињарството и живинарството.

Како и во минатото, а поради нерешените имотно-правни односи, потребата од поедноставни инвестиции (опрема и механизација наместо градежни работи) и можноста за побрза реализација на инвестицијата, секторот за растително производство има значително поголем број поднесени барања. Фармите што имаат мешано (растително и добиточно) производство треба да ги исполнуваат минималните национални стандарди за заштита на животната средина, јавното здравје, благосостојбата на животните и безбедноста при работа. Овој критериум на Програмата (ИПАРД Програма 2014-2020, Мерка 1, 5.2 Национални и ЕУ стандарди што треба да се почитуваат) беше тешко да се исполни од многу баратели бидејќи нивното сточарско производство е во мал обем и не ги исполнува потребните стандарди.

Вистинските потреби за инвестиции во секторите за сточарско производство се однесуваат на реконструкцијата на производствените капацитети (обнова на фармите со цел да се постигнат стандардите за благосостојба на животните и заштита на животната средина). Инвестициите како овој (градежни активности) имаат поголема вредност од оние поврзани со набавка и инсталација на опрема, па затоа недостатокот на вакви инвестициски активности влијаеше врз

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

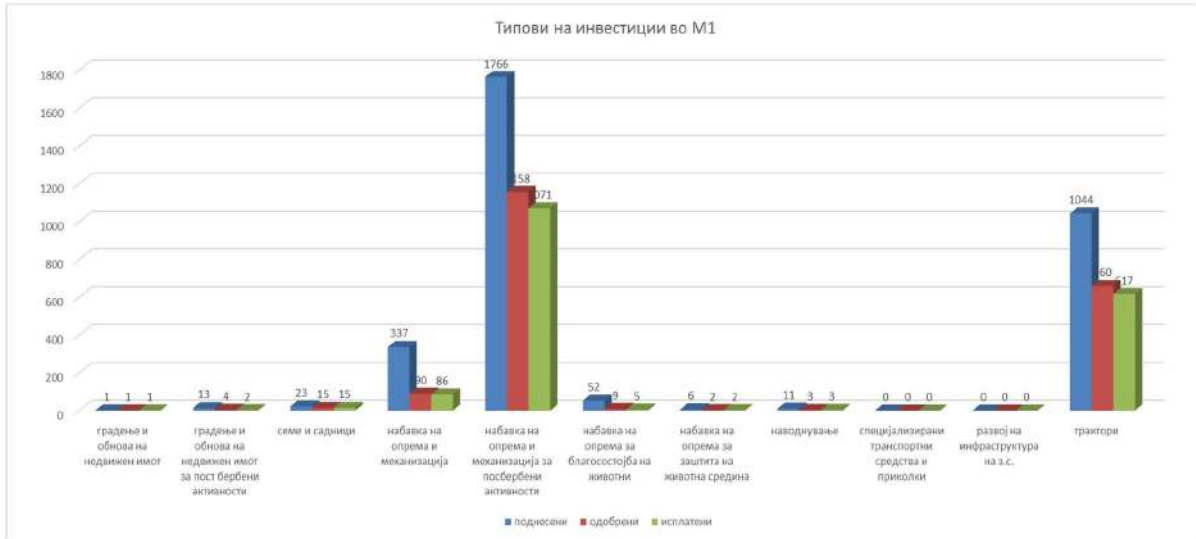
Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Приказ б: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 1

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024.

Податоците добиени од ИПАРД Агенцијата покажуваат голем интерес за инвестиции во опрема за постбербена обработка на земјоделски производи, преработка и директен маркетинг (1.766 примени, 1.158 склучени договори, 1.071 платени) и невообичаено низок интерес за специјализирана земјоделска опрема (337 примени, 90 склучени договори, 86 платени), за која искуството покажува дека е од голем интерес за македонските земјоделци. Ваквите податоци укажуваат дека поголемиот дел од барателите ги искористиле своите инвестиции за некако да го преработат сопственото производство и да добијат додадена вредност, наместо да ги модернизират и опремуваат фармите. Сосема спротивно на ова, од теренските посети, разговорите со здруженијата на земјоделски производители и потенцијалните корисници што ги одржа ТУ со ИПАРД, може да се заклучи дека барателите имале најголем интерес за инвестиции во набавка на машини, механизација и опрема за модернизација на земјоделското производство.

3.2.2 Мерка 3 – Инвестиции во физички средства за преработка и маркетинг на земјоделски и рибни производи

Главна цел на мерката:

- Оваа мерка ќе го поддржи развојот на човечките и физичките средства, ќе ја зголеми способноста на земјоделско-прехранбениот сектор да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили, како и ќе му помогне на секторот постепено да се усогласи со стандардите на ЕУ.
- Мерката, исто така, ќе помогне во справувањето со предизвикот на климатските промени, преку промовирање на ефикасноста на ресурсите и обновливата енергија.

Специфична цел на мерката е да се подобрат целокупните перформанси, економската продуктивност и конкурентноста на претпријатијата во прехранбената индустрија преку:

- подобра употреба на факторите на производство; воведување на нови производи, процеси и технологии,

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Близу половина од поднесените (95), договорените (47) и платените (40) барања се однесуваат на секторот за преработка на овошје и зеленчук. Исто така, близу половина од договорените и платените износи се во овој сектор. Корисниците во овој сектор се претежно извозно ориентирани компании, со високо ниво на ликвидност и инвестициски потреби во опрема за модернизација на технолошкиот процес или воведување нови производствени линии. Бартелите од винариите и секторите за преработка на месо, исто така, покажаа значителен интерес и можност за користење на ИПАРД. Интересот кај другите сектори во преработувачката индустрија е порамномерен.

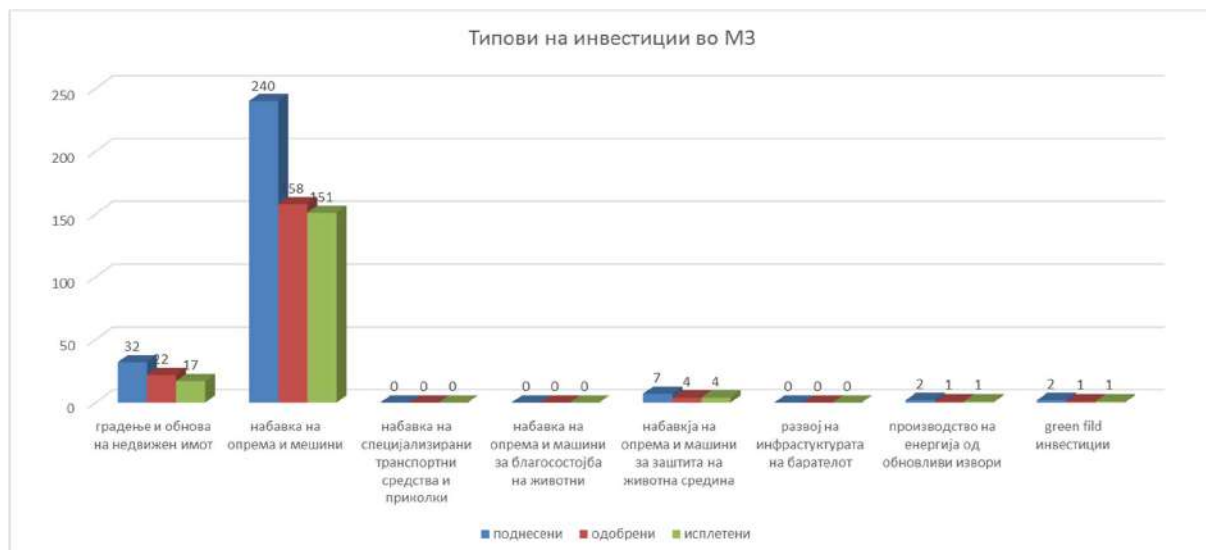
Табела 27: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 3

	Поднесени (А)	Одобрени (В)	Одобрен ЕУ дел	Исплатени	Исплатен ЕУ дел	% на одобрување (Б/А)
Собирни центри за млеко	11	7	972.966	5	296.171	63 %
Преработка на млеко	14	9	685.873	7	532.775	64 %
Преработка на месо (говеда)	38	32	3.765.990	32	3.461.434	84 %
Преработка на месо (свињи)	8	5	326.394	5	416.675	63 %
Собирни центри овошје и зеленчук	30	23	5.700.405	18	3.877.472	76 %
Преработка на овошје и зеленчук	95	60	9.497.580	60	9.530.478	63 %
Мелничка индустрија	34	20	1.063.506	18	698.123	59 %
Масти и масла	5	2	24.616	1	9.620	40 %
Винарии	48	28	4.198.271	28	3.598.958	58 %
Вкупно	283	186	26.235.601	174	22.421.706	66 %

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024

Барателите не покажаа интерес за инвестирање во: набавка на специјализирани транспортни цистерни и приколки, опрема за подобрување на стандардите за благосостојба на животните и инвестиции во развој на инфраструктурата на имотите. Анализата покажа дека овие инвестиции не придонесуваат во поголема мера за економските перформанси на компаниите и затоа интересот е низок.

Приказ 8: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 3

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024.

3.2.3 Мерка 7 – Диверзификација на фарми и развој на бизниси

Општата цел на оваа мерка е поттикнување на вработувањето преку создавање нови работни места, одржување на постојните работни места, со што се зголемува нивото на економска активност во руралните средини, подобрување на квалитетот на живот и спречување на руралната депопулација. Диверзификацијата е неопходна за раст, вработување и одржлив развој во руралните средини, а со тоа придонесува за подобра територијална рамнотежа, како на економски, така и на социјален начин.

Специфични цели:

- одржување на земјоделските активности во руралните средини преку обезбедување специфични услуги,
- развој и промоција на услуги и активности за рурален туризам,
- развој на неземјоделски микро и мали претпријатија засновани на локални ресурси и поврзани со подобрување на квалитетот на живот во руралните средини,
- зачувување и развој на традиционални занаетчиски активности,
- промовирање на претприемништвото во руралните средини,
- зголемување на потрошувачката на примарна енергија од обновливи извори на енергија.

Активностите за публицитет и измените на Програмата насочени кон надминување на одредени недостатоци придонесоа за значително подобрена имплементација на оваа мерка во споредба со претходниот програмски период (поднесени 362 барања, 38 договори, 11 платени).

За оваа мерка ИПАРД Агенцијата објави три јавни повици.

Табела 28: Мерка 7 барања по јавен повик

Јавен повик	Поднесени (А)	Одобрени (Б)	Исплатени (В)	Стапка на одобрување (Б/А)	Стапка на исплата (В/Б)
01/2017	187	23	16	12 %	74 %
01/2019	261	80	71	30 %	89 %
01/2021	250	115	80	46 %	70 %
Вкупно	698	218	167	31 %	77 %

Извор: ИПАРД Агенција: Месечен извештај декември 2024, двомесечен извештај декември 2024.

Вредноста на поднесените барања во рамките на мерка 7 достигна 63.898.035 евра придонес од ЕУ. Потпишани се договори со 218 баратели за 19.626.369 евра придонес од ЕУ. Нема раскинати договори во оваа мерка. До крајот на 2024 година, исплатата на договори достигна 167 (11.103.752 евра придонес од ЕУ).

Приказ 9: Преглед на барања по вредност на инвестиција во мерка 7

Извор: ИПАРД Агенција табели за известување 2024.

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Просечната вредност на примените барања (изразена во придонес од ЕУ) во рамките на Мерка 7 во ИПАРД Агенцијата е 91.544 €. Соодветно, просечната вредност на договорените и платените барања во рамките на Мерка 7 е 90.029 € и 66.490 €.

Во однос на бројот на барања, интересот за користење на средствата од ИПАРД Програмата е најголем во приоритетниот сектор за алтернативно земјоделско производство, имајќи предвид дека пчеларството (производство на мед и производи од мед) е подобно во рамките на овој сектор. Дополнително, барателите пројавија голем интерес за аплицирање за производството на непрехранбени производи, особено преработката на дрво и производството на мебел.

Имајќи го предвид големиот интерес за инвестирање во производство и продажба на енергија од обновливи извори и фактот дека вредноста на овие инвестиции може да го надмине расположливиот буџет на мерката, ИПАРД Агенцијата го исклучи секторот од јавните повици 01/2019 и 01/2021.

Табела 29: Преглед на барања по приоритетен сектор во мерка 7

	Поднесени (А)	Одобрени (В)	Одобрен ЕУ дел	Исплатени	Исплатен ЕУ дел	% на одобрување (Б/А)
Алтернативно земјоделско производство ¹⁴	256	100	631.193	84	671.534	39 %
Производство на храна и пијлоци	73	23	2.293.425	12	984.400	31 %
Производство на непрехранбени производи ¹⁵	138	55	9.575.379	42	6.246.993	40 %
Развој на занетчиство	9	4	506.398	1	16.331	44 %
Услуги во земјоделство	33	12	1.075.151	8	586.179	36 %
Услуги за рурално население	22	3	914.070	2	14.974	14 %
Рурален туризам ¹⁶	121	21	4.631.023	18	2.583.318	17 %
Производство на енергија од обновливи извори	46	0	0	0	0	0 %
Вкупно	698	218	19.626.369	167	11.103.752	31 %

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024.

Податоците добиени од ИПАРД Агенцијата покажуваат голем интерес за инвестиции во развој на инфраструктурата на земјоделските стопанства (288 примени, 116 склучени договори, 89 платени). Ваквите податоци укажуваат дека многу од барателите ги искористиле своите инвестиции за подобрување на меѓусебните патишта, патеки, инсталација на електрична енергија, водоснабдување и канализација, пумпни станици, артески бушотини, огради итн. Сосема спротивно на ова, од теренските посети, разговорите со здруженијата на земјоделски производители и потенцијалните корисници што ги одржа ТУ со ИПАРД, може да се заклучи дека барателите имале најголем интерес за инвестиции во набавка на машини, механизација и опрема за модернизација на нивното производство.

¹⁴) ППК)) (ег)))дд)

¹⁵) МКБ)))) (БК)))ад)

¹⁶))рд)))) (М)))М)))

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Приказ 10: Преглед на барања по тип на инвестиција во мерка 7

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024

3.3 Географска анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата

Податоците за географската имплементација на ИПАРД програмата и поддршката на регионалниот развој на Република Северна Македонија се презентирани во овој извештај по статистички региони (NUTS 3) и општини. Поголемиот дел од вкупно поднесените барања доаѓаат од региони со интензивно земјоделско производство: Пелагонија и Вардар. Пелагонија е најголемиот земјоделски регион, познат по производство на житни култури. Околу 800 од поднесените барања во Пелагонија се за купување трактори. Вардарскиот регион е познат по производство на овошје, зеленчук и вино (лозја). Овие региони имаат и најголем број договори.

Приказ 11: Преглед на барања по статистички региони

Извор: ИПАРД Агенција: Месечен извештај декември 2024.

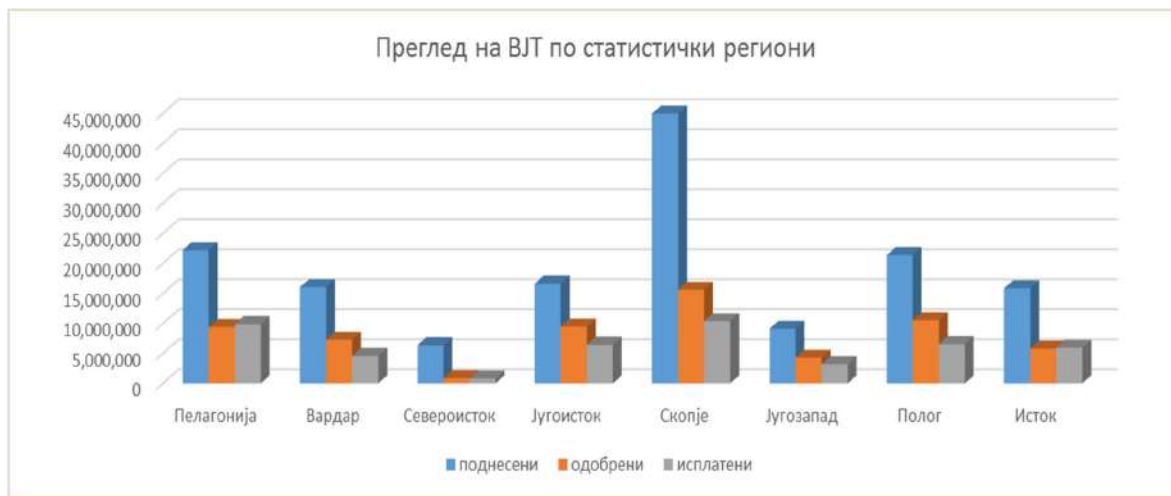

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Производството на поделелски култури (житарки) и овоштарници и лозја се доминантно земјоделско производство во пелагонискиот и во вардарскиот регион. Повеќето од барањата во овие региони се за помалку скапи инвестиции (трактори и мали парчиња земјоделска механизација). Нема значителна разлика во бројот на поднесени барања помеѓу другите региони. Поради структурата на теренот, во овие региони е присутно мешано земјоделство. Повеќето од фармите имаат мешано (земјоделско и добиточно) производство, и во тој случај, целата фарма треба да ги исполнува минималните национални стандарди за заштита на животната средина, јавното здравје, благосостојбата на животните и безбедноста при работа. Многу баратели не го исполнија ова бидејќи нивното добиточно производство е од мал обем и не ги исполнува потребните стандарди.

Приказ 12: Преглед на ВЈТ по статистички региони

Извор: ИПАРД Агенција: Месечен извештај декември 2024.

Постои значителна разлика кога се споредува распределбата на барањата и вкупните јавни расходи по регион. На пример, Скопскиот и Полошкиот регион се најурбанизирани региони со еден од најниските удели во создавањето на бруто додадена вредност во земјоделството (8 и 10%), но со висока концентрација на корисници, особено компании. Производните капацитети на овие корисници се лоцирани на целата македонска територија.

Табела 30: Преглед на барања по општини

Општина	барања			ЕУ дел		
	поднесени	одобрени	исплатени	поднесени	одобрени	исплатени
1 Ресен	464	321	302	6,001,670	3,215,390	2,487,360
2 Битола	375	180	164	6,985,789	2,707,439	1,321,802
3 Кавадарци	207	135	127	6,640,388	1,072,138	720,167
4 Прилеп	197	95	92	4,439,969	1,475,865	1,123,127
5 Могила	184	119	114	1,791,265	1,183,525	943,914
6 Неготино	180	108	103	3,619,727	1,028,272	569,080
7 Велес	162	96	92	4,193,742	2,793,953	1,953,652
8 Свети Николе	118	71	63	3,537,047	1,252,016	297,254
9 Куманово	105	51	46	7,643,044	387,988	313,028
10 Росоман	94	70	68	1,256,529	766,828	604,310

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Општина	барања			ЕУ дел			
	поднесени	одобрени	исплатени	поднесени	одобрени	исплатени	
11	Новаци	82	47	44	2,347,322	410,953	260,877
12	Лозово	80	43	39	1,525,665	1,101,911	955,598
13	Делчево	72	37	29	4,295,879	395,037	294,723
14	Дебарца	68	34	30	2,218,184	263,980	225,364
15	Охрид	68	38	29	3,325,938	548,427	130,720
16	Кривогаштани	67	41	39	1,569,611	956,391	382,094
17	Гази Баба	59	36	23	9,275,533	3,615,929	787,994
18	Валандово	59	26	25	1,523,652	627,171	435,518
19	Штип	55	38	30	5,395,255	3,733,564	1,721,116
20	Демир Хисар	54	23	18	2,573,093	532,889	341,809
21	Долнени	53	39	36	1,808,061	1,185,788	315,118
22	Виница	53	34	31	1,399,069	1,164,081	86,110
23	Чашка	50	27	24	359,026	178,985	129,256
24	Кочани	50	31	22	3,134,334	959,360	508,251
25	Радовиш	48	21	18	2,538,905	739,858	731,269
26	Берово	47	16	13	4,299,846	645,619	392,665
27	Гевгелија	46	24	17	7,187,173	2,790,533	1,486,016
28	Градско	45	31	27	1,884,175	754,716	330,772
29	Струмица	45	31	29	7,923,906	2,573,852	1,115,869
30	Струга	44	30	20	5,498,502	2,859,929	1,778,489
31	Василево	39	24	22	1,843,638	216,400	188,239
32	Гостивар	38	13	6	7,003,583	1,952,489	1,629,619
33	Илинден	38	10	6	4,983,746	769,852	114,646
34	Аеродром	37	16	9	6,395,459	852,092	14,351
35	Крушево	37	17	12	2,787,093	1,246,643	208,062
36	Центар	35	12	6	7,253,162	768,949	124,263
37	Демир Капија	32	13	4	1,915,554	67,844	57,488
38	Конче	31	4	4	779,948	71,209	55,981
39	Пробиштип	28	15	8	1,415,161	1,278,080	67,815
40	Тетово	28	21	18	3,558,230	1,837,286	1,696,374
41	Кисела Вода	27	9	7	3,563,263	842,288	205,842
42	Карбинци	26	17	15	2,656,276	611,651	449,966
43	Босилово	25	15	12	1,398,585	869,405	60,023
44	Бутел	25	10	6	3,152,325	1,451,994	540,885
45	Брвеница	24	6	5	4,618,533	477,103	427,090
46	Липково	24	11	6	563,690	46,282	26,829
47	Петровец	24	12	10	6,188,356	4,572,008	2,547,393
48	Крива Паланка	22	5	2	1,860,743	103,503	3,958
49	Пехчево	21	4	4	623,930	69,792	69,764
50	Богданци	20	7	4	1,463,328	430,971	301,939
51	Чешиново Облешево	20	15	14	326,815	208,190	138,751
52	Јегуновце	20	7	6	984,772	120,951	99,456
53	Македонска Каменица	20	10	8	62,161	29,306	22,815
54	Ново Село	20	6	3	527,332	180,183	12,859

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Општина	барања			ЕУ дел			
	поднесени	одобрени	исплатени	поднесени	одобрени	исплатени	
55	Ѓорче Петров	18	2	0	1,365,035	33,752	0
56	Карпош	17	6	1	373,629	155,092	2,234
57	Македонски Брод	16	4	2	2,177,347	37,948	13,919
58	Сопиште	16	9	8	5,014,558	2,976,035	302,399
59	Старо Нагоричане	16	8	7	1,068,139	46,646	687,203
60	Арачиново	15	9	8	94,319	46,116	28,936
61	Чучер Сандево	15	9	8	1,216,899	27,316	23,134
62	Кичево	15	8	3	930,114	62,634	31,695
63	Кратово	15	6	5	307,125	54,027	20,971
64	Боговиње	14	5	3	829,569	408,169	219,845
65	Врапчиште	13	10	10	291,319	214,713	208,519
66	Дојран	11	3	3	319,181	12,481	12,473
67	Сарај	11	8	4	3,178,563	857,233	394,825
68	Желино	11	6	3	3,641,058	1,337,972	210,451
69	Теарце	10	2	0	1,026,764	240,502	0
70	Зелениково	10	7	4	536,181	350,125	48,616
71	Дебар	9	2	1	1,160,682	16,994	4,457
72	Чаир	8	5	3	26,745	15,817	7,591
73	Маврово Ростуше	8	5	4	3,236,531	591,336	443,351
74	Ранковце	8	5	3	95,919	18,940	15,539
75	Студеничани	7	3	1	1,838,721	11,650	5,162
76	Пласница	2	0	0	25,938	0	0
77	Зрновци	2	1	1	130,656	9,831	9,831
78	Центар Жупа	1	0	0	7,893	0	0
79	Вевчани	1	0	0	6,022	0	0
80	Шуто Оризари	0	0	0	0	0	0

Извор: ИПАРД Агенција табели за известување 2024.

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

4. Преземени активности за подобрување на квалитетот и ефикасноста на спроведувањето на ИПАРД Програмата

4.1 Преземени активности од страна на Телото за управување со ИПАРД

Состојбата со човечките ресурси во ТУ со ИПАРД се менуваше со текот на годините. Во изминатиот период, имаше привремено вработени (2), вработени кои се распоредени во Секторот, а исполнуваат работните обврски во други сектори (2), унапредувања на постоечкиот персонал (раководител на одделението за следење и известување на ИПАРД, раководител на одделението за спроведување на техничка помош, помошник раководител на секторот, виш соработник во одделението за програмирање), но и заминувања од секторот (двајца вработени од одделението за спроведување на техничка помош). Унапредувањето на вработените само во мала мера одговара на насоките добиени од ревизорските извештаи кои ја нагласуваат потребата од задржување и наградување на постојниот персонал. Заминувањето на вработените од одделението за спроведување на техничка помош во голема мера се одразуваат во активностите на одделението, оптоварувајќи го постојниот персонал. Бројот на вработени во ТУ со ИПАРД на крајот на 2024 година беше 14 (вклучувајќи го и РТУ), а стапката на зафатеност беше 93%.

За да се ублажат последиците од немањето политика за задржување на персоналот, во октомври 2021 година, во сите македонски структури на ИПА, започна да се применува краткорочно решение за наградување на вработените кои работат на ИПА. Ова решение, инкорпорирано во Законот за извршување на буџетот (на годишна основа), обезбедува 15% повисока плата за вработените и беше имплементирано и во текот на 2022, 2023 и 2024 година. Долгоочекуваното решение за зголемување на платите од 30% за персоналот вклучен во спроведувањето на ИПА беше подготвено, но неговото усогласување и вклучување во реформата на системот за плати на државната администрација сè уште е во тек. Неуспехот да се обезбеди трајно и системско решение за сите структури поврзани со спроведувањето на ИПАРД, ја принудува секоја страна да бара свое решение за проблемот. Така, за разлика од другите ИПАРД структури (ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенција), вработените во управувачката структура добиваат зголемување на платите од 30 проценти од 2023 година.

ТУ со ИПАРД направи пет **измени на Програмата**. Првата измена на Програмата беше предложена со цел да се прошират и разјаснат можностите за потенцијалните корисници. Повеќето од предложените измени се базираат на искуството од спроведувањето на првиот јавен повик и со цел да се олесни процесот на имплементација. Искуството од првиот јавен повик покажа дека многу од поднесените барања беа нецелосни, што ја продолжи постапката за одобрување. Затоа, оваа измена воведи измени во правилата за задолжителните документи што треба да се достават со барањето. Времето покажа дека ова влијаеше на имплементацијата на добар начин, значително намалувајќи го времето потребно за одобрување на барањата. Дополнително, се предлагаат измени во инвестициите поврзани со воспоставување нов систем за наводнување како прифатлива инвестиција во рамките на мерката 1. Како резултат на спроведувањето на првиот јавен повик, вклучени се некои измени за прифатливи инвестиции во секторот за обновлива енергија во рамките на мерката 7. Поради големиот интерес за

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

инвестиции во обновлива енергија, кој ги надмина првично планираните средства, беа предложени измени во финансиските распределби. Дополнително, беа предложени неколку измени во условите за подобност и критериумите за избор. Предложени се дополнителни измени за подобрување на текстот на програмата за корекција на технички грешки. Промената во листата на прифатливи трошоци за мерка 1 вклучуваше воведување опрема за заштита од мраз, што беше предложено на барање на потенцијални корисници на ИПАРД. Покрај тоа, вклучено е појаснување за прифатливоста на трошоците за снабдување со електрична енергија, наводнување, одводнување, бушотини, бунари, пумпи итн.

За да може да се објави осмиот повик во рамките на Програмата, ТУ со ИПАРД ја измени Програмата. Измената вклучуваше префрлање на буџетскиот придонес од мерките 1 и 7 во мерката 3. Оваа, четврта измена на Програмата беше усвоена со Одлука на Комисијата С(2022) 5355 на 20 јули 2022 година.

Конечно, за да може да се објави деветтиот повик во рамките на Програмата во 2024 година (можно по добивањето на продолжување на правилото N+3 за губење на средствата од 2020 година), ТУ со ИПАРД ја измени Програмата по петти пат. Измената вклучуваше трансфер на буџетски придонеси од мерките 1, 7 и 9 во мерката 3 и беше усвоена со Одлуката на Комисијата С(2023) 4537 од 29 јуни 2023 година.

Со цел да се обезбедат **објаснувачки упатства за подносителите на барањето** и да се олесни процесот на издавање документи од вклучените технички тела, ТУ со ИПАРД во соработка со Секторот за управување со земјоделско земјиште при МЗШВ, Секторот за води и Дирекцијата за животна средина подготви:

- Упатство за постапката за изградба на објекти на земјоделско земјиште;
- Упатство за постапката за добивање мислење/дозвола за наводнување на земјоделско земјиште;
- Упатство за постапката за издавање документи за проценка на влијанието на проектите врз животната средина;
- Упатство за потребните барања за „мали“ производители од животинско потекло;

На барање на потенцијалните корисници (оние кои се занимаваат со преработка на фарма/преработка од мал обем), ТУ со ИПАРД ги објави следните подзаконски акти на веб-страницата:

- Правилник за отстапувања од специфични хигиенски мерки за „мали“ бизниси, начинот и барањата што треба да се исполнат при директно снабдување со храна од производителот до потрошувачот, условите за преработувачките капацитети, материјалите, инструментите и опремата, како и начинот на производство на храна со традиционални карактеристики;
- Правилник за барањата за услови и хигиена за производство и маркетинг на храна од животинско потекло наменета за директно снабдување, локализирана активност, во географски или економски ограничувања, како и општите и специфичните барања за примена на традиционалните методи на производство, преработка и дистрибуција на храна со традиционални карактеристики.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Упатствата и правилниците ќе придонесат за подобро објаснување и насочување на потенцијалните корисници во рамките на приоритетниот сектор за преработка на фарма и директен маркетинг на сопствено земјоделско производство во мерка 1. Тие се поставени на официјалната веб-страница на IPARD.

Во октомври 2020 година ТУ со ИПАРД **организираше форум за подобрување на спроведувањето на Програмата**. Претставници од различни технички тела присуствуваа на форумот, а неговата агенда вклучуваше презентации за секоја мерка и процедури за спроведување во ИПАРД Агенцијата, проследени со дискусии за секоја мерка (со засегнатите технички тела вклучени во дискусиите). Заклучоците од форумот значително влијаеја врз спроведувањето на Програмата со надминување на некои аспекти поврзани со документацијата потребна за аплицирање:

- Претставникот на Агенцијата за вработување информираше дека обрасците М1/М2 се валидни и се единствените обрасци издадени од Агенцијата за вработување со кои се потврдува вработувањето на барателите. Не се издаваат сертификати и други документи и ИПАРД Агенцијата треба да ги прифати само обрасците М1/М2. Овие обрасци се валидни без печат и потпис бидејќи така ги издава електронскиот систем.
- Претставникот на Агенцијата за вработување потврди дека обрасците М1/М2 се валиден доказ дека управителот е постојано вработен.
- Издавањето општи сертификати за стручно образование/обука од страна на АПРЗ е товар само на АПРЗ. Претставникот на Центарот за образование на возрасни ја објасни постапката за верификација на давателите на обуки и предложи, во иднина, да се сертифицираат давателите на обуки и реално да се пренесе нивното знаење на барателите.
- Работна група од ТУ со ИПАРД, ИПАРД Агенцијата и Центарот за образование на возрасни ќе разгледа и ќе утврди за кои занимања ќе биде потребен сертификат за образование, бидејќи сертификат за образование не е потребен за секое занимање, а во некои случаи не постои институција што издава таков сертификат.
- Претставникот на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) детално ја објасни постапката за добивање дозвола за користење на подземните води за наводнување. Во интерес на барателите, ќе се изработат Упатства за легализација на бунари/дупки за наводнување на земјоделски површини. Упатствата ќе ги подготви работна група од ТУ со ИПАРД, ИПАРД Агенцијата и МЖСПП.
- Претставникот на МЖСПП потврди дека ниту МЖСПП ниту општините не го издаваат документот „ОДЛУКА ЗА ОДОБРЕНИЕ НА ПРОЕКТ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА ОД ОДОБРЕНИОТ АКЦИОНЕН ПЛАН“ и дека тој треба да се отстрани од листата на потребни документи во упатствата и барањето.
- Треба да се разјасни дека нема потреба од план за заштита на животната средина за подносителот на барањето од мешано земјоделско стопанство и треба јасно да се наведе дека сертификатот се однесува на целото земјоделско стопанство, а не на делот што е поврзан со инвестицијата.
- Заради униформност, потребно е да се направат обрасци за изјавите дадени од самите подносители.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- Потврдата дека инвестицијата е во согласност со стратегијата за локален економски развој треба да биде унифицирана. Секоја општина поднесува различни, а во многу случаи и неточни, потврди.
- Дозволата за градба треба да се прифати во електронска форма, исто како што инвеститорите ја доставуваат до општините за одобрување (е-одобрување).
- И покрај постојаното подобрување на барањата во однос на прецизно дефинирање на потребните документи, нивниот формат и извор (точна ознака на техничкото тело-институција што ги издава), постои потреба од дополнително дефинирање на барањата (во кој случај и за кои корисници е потребен одреден документ).
- При преглед на двете барања (за финансиска поддршка и плаќање) за која било мерка, се открива несовпаѓање во дефиницијата на документите (истиот документ се однесува различно при одобрување на проектот и одобрување на плаќањето) или Секторот за одобрување на плаќања бара документи што подносителот на барањето претходно ги доставил до Секторот за одобрување на проекти.

Поддржано од мерка 9, со цел да се олесни спроведувањето на некои аспекти од Програмата, ТУ со ИПАРД во соработка со вклучениот персонал од ИПАРД Агенцијата и Управувачка Структура, организираше неколку **работилници**.

Работилницата за олеснување на спроведувањето на мерката 9 се одржа во Струмица во 2018 година. ТУ со ИПАРД и персоналот на ИПАРД Агенцијата вклучени во спроведувањето на мерката присуствуваа на работилницата и се согласија за олеснување на многу аспекти од спроведувањето, вклучително и измени во Меморандумот за разбирање помеѓу ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата за спроведување на мерката 9.

Работилницата за подобрување на активностите за публицитет и видливост на Програмата се одржа во Валандово во 2020 година. Претставници од ИПАРД Агенцијата дадоа свои повратни информации за подобрување на активностите за публицитет на Програмата, како што се: подобрување и вклучување на дополнителни објаснувачки упатства во упатствата за корисниците за сите мерки и изготвување стратегија за публицитет и комуникација на Програмата за претстојниот програмски период.

Во јануари 2023 година, ТУ со ИПАРД организираше втора работилница за подобрување и надградба на системот за следење на Програмата во пресрет на новиот програмски период. Како резултат на работилницата, ТУ со ИПАРД подготви подобрувања на табелите со индикатори за следење и евалуација на ИПАРД програмата 2021-2027, го изготви Деловникот за работа на Комитетот за следење и направи корекции во внатрешните процедури за работа (Координација на работата на Комитетот за следење на ИПАРД) и соодветните анекси.

Во координација со Управувачката структура, ТУ со ИПАРД организираше работилница за подобрување на методологијата и пресметката на анализа на обем на работа (АОР). Работилницата се одржа во септември 2023 година и на неа присуствуваа претставници од Управувачката структура, ИПАРД Агенцијата и ТУ со ИПАРД. Според утврдената агенда, работилницата започна со презентација на

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

методологијата и пресметката на обемот на работната сила во ИПАРД структурите од страна на Управувачката Структура. Главни точки на работилницата:

- Во насока на зајакнување на капацитетите на администрацијата што работи во ИПА, вработувањето во структурите на ИПА треба да има предност во добивањето согласност за вработување од Министерството за финансии,
- За да се обезбеди доволно време за реагирање на потребите што произлегуваат од планирањето на потребите за работна сила, АОР треба да биде подготвена од соодветната структура на ИПАРД најдоцна до 30 јуни во тековната година за следната година,
- За време на анализите на АОР спроведени од страна на управувачката структура, забележан е тренд на преголеми потреби за работна сила за целата структура на ИПАРД. Менаџерите кои ги пополнуваат АОР листовите, треба да обрнат внимание на капацитетот на секој од вработените поединечно и нивната способност соодветно да одговорат на барањата во АОР (испораки) и времето потребно за одговор (работни часови).
- Предимензионирањето е однапред одредено поради неправилно поставување на прописите за систематизација во структурите. Управувачката структура предлага измени во правилата за систематизација во ИПАРД структурите и нивно поставување врз основа на реална АОР.
- Образецот за АОР на ИПАРД Агенцијата треба да стане тригодишен во однос на планирањето и спроведувањето на вработувањето. Известувањето повторно треба да биде на годишно ниво, но планирањето треба да биде тригодишно. Исто како и кај ТУ со ИПАРД.
- ИПАРД Агенцијата има зголемување на бројот на вработени, но не се забележува зголемување на оперативната ефикасност. Во оваа насока, управувачката структура го охрабрува воведувањето индикатори базирани на перформанси во АОР.
- Со јавниот повик за вработување на 11 лица во ИПАРД Агенцијата, вкупниот број на вработени во Агенцијата би достигнал 160 лица, што е доволно за акредитација и спроведување на мерката инвестиции во рурална јавна инфраструктура. ИПАРД Агенцијата треба да ја разгледа можноста за прераспределба на луѓе со цел да се исполнат барањата на ГД за земјоделство за потребни човечки капацитети за спроведување на мерката.

Значителни тешкотии што се појавија во процесот на **собирање податоци за цели на следење и известување** продолжија и во текот на 2023 година. ТУ со ИПАРД го посочи и го покренува проблемот во неколку наврати. Имено, прирачникот за известување (работна постапка во рамките на ИПАРД Агенцијата) предвидува дека само едно лице, без соодветна замена во случај на отсуство или инвалидитет, треба да ја извршува функцијата на службеник за известување. Таквото решение во голема мера се одразува на функцијата за следење на Програмата и известување на ТУ со ИПАРД и треба да се земе предвид, особено од аспект на новиот програмски период. Иако конечниот исход од имплементацијата на проектот „Прилагоден софтвер за интегриран административен и контролен систем (IACS)“ – (EuropeAid/139016/DH/SER/MK) значително ќе ги подобри барањата за известување и ќе овозможи пристап само за читање на ТУ со ИПАРД во базата на податоци за имплементација на ИПАРД Агенцијата, резултатите од работата на експертите на проектот воопшто не ги исполнија барањата на ТУ со ИПАРД.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Во врска со процесот на **акредитација на нови мерки**, персоналот на ТУ со ИПАРД беше вклучен во процесот на измена на Правилникот за деталните услови за регистрација на ЛАГ-ови, постапката за регистрација, потребната документација и начинот на водење евиденција и Правилникот за содржината и методологијата за подготовка на стратегии за локален развој на руралните средини и начинот за нивно одобрување. По одобрувањето на Правилниците, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство објави јавен повик за регистрација на ЛАГ-ови. Од 10 барања, 8 беа успешни и регистрирани. Регистарот се води во ТУ со ИПАРД, но бидејќи мерката 5 не е акредитирана, поддршката сè уште е од националната програма за рурален развој.

Во претходниот период, ИПАРД структурите подготвија пакет документација за акредитација на мерката 6 од ИПАРД Програмата 2021-2027 и го доставија до Ревизорското тело за надворешна оценка, чекор пред поднесување на официјалното барање до ЕК. Ревизорското тело го доби нацрт-ревизорското мислење со кое се изразува негативно мислење за поднесување на пакетот за акредитација сè додека не се решат споменатите наоди. Најголемиот блокирачки наод што доведува до овој ризик е недостатокот на вработени во Секторот за управување со ИПА во Министерството за финансии (особено на позициите Финансиски менаџер и Сметководител), како и во ИПАРД Агенцијата (сметководител и раководител на одделот за сметководство во Секторот за финансиски прашања). Дополнително, блокирачки наод е поставен за нефункционалниот и неприменлив финансиски и сметководствен систем (САП), што ги крши правилата за ефикасно следење и управување со финансиските трансакции во согласност со Секторскиот договор. Со нефункционалниот САП, ниту една финансиска трансакција за ИПАРД III не може да се евидентира и евидентира во сметководството, постои неможност за усогласување со ИПАРД Агенцијата, декларации до ЕК, завршни сметки, финансиско известување до ЕК. Дополнително, недостатокот на долгорочна одржлива политика за мотивирање и задржување на персоналот во структурите на ИПА се наведува како висок ризик.

Како предуслов за воведување на мерката советодавни услуги, на крајот на 2023 година, Собранието го донесе Законот за советодавни услуги во земјоделството и руралниот развој. Персоналот на ТУ со ИПАРД беше активно вклучен во процесот на изготвување на Законот. Законот за советодавни услуги во земјоделството и руралниот развој има за цел да создаде ефикасен и структуриран систем за обезбедување квалитетни совети и информации за нашите земјоделци. Земјоделците ќе можат да се консултираат со експерти од областа на земјоделството и руралниот развој за сите аспекти од нивната работа. Особено важна цел на ова предложено законско решение е структурното и организациското подобрување на постојниот советодавен концепт во Република Северна Македонија. Со пропишувањето на видовите и видовите советници, програмите и видот на обуки што треба да ги поминат, условите што ќе треба да ги исполнат за да бидат регистрирани од страна на потенцијалните даватели на советодавни услуги, ќе се постигне поголема конкурентност, подобар квалитет и зајакнување на капацитетите на давателите на советодавни услуги. Со ова решение, Министерството ќе воспостави регистар на даватели на советодавни услуги што ќе биде јавно достапен за сите земјоделски стопанства за да се олесни нивниот пристап до советник со специфична експертиза за одредена област, во зависност од видот на производство.

4.2 Преземени активности од страна на НАО и УС

Organisation of Management Structure

Во однос на промените поврзани со формалните назначувања на органите, во текот на 2024 година беше назначен нов национален координатор за ИПА (НИПАК), назначен со Одлука на Владата на Република Северна Македонија бр. 14-5508/2 од 28 јуни 2024 година.

Во текот на 2024 година, беа направени промени во врвниот менаџмент на ИПАРД Агенцијата, каде што беше назначен нов вршител на должноста директор (Владина одлука бр. 14-6500/1 од 24 јули 2024 година). За сите овие промени, НАО поднесе формално известување до Генералниот директор за земјоделство.

Во јули 2023 година беше иницирана измена и дополнување на Законот за организација на работата на Министерството за финансии и Законот за систематизација на работните места на Одделот за управување со ИПА фондови во рамките на Министерството за финансии.

Промените предвидуваат формирање на 2 (две) дополнителни одделенија во рамките на УС со цел да се постигне посоодветна сегрегација на редовните работни задачи и поедноставување на процесите и одговорностите што моментално се извршуваат во рамките на едно одделение во секторот. Потребата за предложена промена произлегува и од зголемениот обем на работа, имајќи ги предвид активностите за затворање на програмите ИПАРД/ИПА 2, тековните активности за спроведување на програмите ИПАРД/ИПА 3, како и доверувањето на нови мерки/програми ИПАРД/ИПА 3 и планот за акредитација/доверување на други нови мерки од програмата ИПАРД. Не може да се забележи напредок во однос на започнатите измени на актите за организација и систематизација (предложените измени се сè уште во процес на формално одобрување во рамките на Министерството за финансии).

I. Ефективно функционирање на системот за управување и внатрешна контрола на ИПАРД Програмата 2014-2020

I.1 Резиме од извештаите на внатрешната ревизија и контролите извршени од страна на УС

а) Забелешки и препораки на ГД за земјоделство

Комуникацијата со ГД за земјоделство беше главно поврзана со постапката за расчистување на сметките и комуникацијата поврзана со пакетот за поднесување на задачи за спроведување на буџетот за мерката во рамките на ИПАРД III - инвестиции во рурална јавна инфраструктура.

Постапки за расчистување на сметките

Во однос на расчистувањето на сметките за фискалната 2019 година, по билатералниот состанок одржан на 22.01.2021 година преку видеоконференција и земајќи ги предвид дополнителните информации од националните власти по билатералниот состанок, ГД за земјоделство предложи износ од 248.202,41 евра да се исклучи од финансирањето на ЕУ.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Во врска со расчистувањето на сметките за фискалната 2020 година, ГД за земјоделство поднесе формално писмо (29.07.2022 година, бр. Ares (2022)5470210), каде што се предлага исклучување од финансирање од ЕУ во износ од 29.714,52 евра, што одговара на финансиските грешки идентификувани од страна на Ревизорското Тело и износ од 34.222,86 евра што одговара на намалување за доцнење на плаќањата врз основа на член 41(9) од Секторскиот Договор. ГД за земјоделство го зеде предвид доставениот одговор во врска со исклучителните услови за управување поради КОВИД пандемијата и ги пресмета финансиските намалувања за пречекорување на рокот од шест месеци за исплата на крајните корисници во износ од 34.222,86.

Во текот на 2021 година, со писмото Ares (2021)4538735 од 13.07.2021 година, расчистување на сметки за фискалната 2020 година беше инициран од страна на ГД за земјоделство. Со ова соопштение, ГД за земјоделство предложи финансиски намалувања за пречекорување на шестмесечниот рок за исплата на крајните корисници во износ од 501.921,16 евра. Со писмо 10-6205/1 од 2 септември 2021 година, имајќи предвид дека во 2020 година се појавија исклучителни услови за управување поради пандемијата КОВИД за спроведување на сите мерки од програмата ИПАРД II, ИПАРД органите предлагаат примена на нула намалувања.

Во рамките на постапките за одобрување, во текот на 2022 година, со писмото Ares (2022)5134632 од 14.07.2022 година, ГД за земјоделство иницираше одобрување на сметките за фискалната 2021 година. ГД за земјоделство предложи финансиски намалувања за пречекорување на шестмесечниот рок за исплата на крајните корисници во износ од 428.115,95 евра и четири финансиски грешки откриени од наодите на Ревизорското Тело во износ од 66.363,82 евра. Со писмо 10-5988/1 од 2 септември 2022 година, имајќи предвид дека во 2021 година се појавија исклучителни услови за управување поради пандемијата КОВИД за спроведување на сите мерки од програмата ИПАРД II, структурата за управување и работење на IPARD предложи примена на нула намалувања. Националните власти се на став дека пристапот што го примени ГД за земјоделство во постапката за одобрување за фискалната 2020 година треба да се примени не само за барањата за плаќање платени во 2020 година, туку и за барањата за плаќање примени во 2020 година и платени во 2021 година. Овој став се заснова на фактот дека во рамките на постапката за одобрување на барањата за плаќање примени во 2020 година (и платени во 2021 година), периодот од 6 месеци предвиден за обработка на овие барања треба да се продолжи за 97 дена (денови кога во земјата беше активна вонредната состојба поради КОВИД). ГД за земјоделство делумно го зеде предвид временскиот период помеѓу 18.03.2020 и 23.06.2020 година (т.е. времетраењето на вонредната состојба објавена со претседателската одлука) и ги пресмета финансиските намалувања за пречекорување на шестмесечниот рок за исплата на крајните корисници во износ од 288.989,75 евра. На 20 јануари 2023 година преку видеоконференција се одржа билатерален состанок на кој повторно беа разработени ставовите во врска со доцнењето со плаќањата и финансиските грешки произлезени од наодите.

Во рамките на процедурите за одобрување, во текот на 2023 година, со писмото Ares (2023)4791416 од 10.07.2023 година, ГД за земјоделство иницираше одобрување на сметките за фискалната 2022 година. ГД за земјоделство предложи финансиски намалувања поради пречекорување на рокот од шест месеци за исплата на крајните

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

корисници во износ од 231.574,70 евра и четири финансиски грешки откриени од наодите на Ревизорското Тело во износ од 21.889,18 евра. Со писмо 10-6123/1 од 5 септември 2023 година, националните ИПАРД органи доставија сеопфатен одговор со дополнителни аргументи/факти и образложенија. ГД за земјоделство ги зеде предвид аргументите и информациите презентирани од страна на ИПАРД органите и ги пресметаа повторно финансиските намалувања поради пречекорување на рокот од шест месеци за исплата на крајните корисници во износ од 12.483,83 евра и финансиските грешки откриени од наодите на Ревизорското Тело во износ од 8.018,57 евра - (износот на грешката е надоместен и вратен на сметката за ИПАРД евра - имајќи предвид дека аргументите и дополнителните активности преземени за четири проекти изнесуваа 13.870,61 евра и беа прифатени од ГД за земјоделство).

Година	Првична финансиска корекција €	Конечна финансиска корекција €
	Доцни исплати	Доцни исплати
2018	0.00	0.00
2019	1,823,884.69	248,202.41
2020	501,921.16	34,222.86
2021	428,115.95	288,989.75
2022	231,574.70	12,483.83
2023	0.00	0.00
Вкупно	2,985,496.50	583,898.85

б) Извештаи на ревизорско тело

Во текот на периодот на спроведување на Програмата, ИПА Ревизорското Тело ги издаде следните конечни ревизорски извештаи за IPARD 2014-2020:

- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2023 година во НАО/УС за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2023 година во ТУ со ИПАРД за ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2023 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 1 и ревизијата на операциите 2 за 2023 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 3 и ревизијата на операциите 4 за 2023 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на сметките и годишните финансиски извештаи за 2023 година во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата за ИПАРД II Програмата;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2022 година во НАО/УС за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој од 24 февруари 2023 година;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2022 година во ТУ со ИПАРД за програмите финансирани од ИПА II - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој од 24 февруари 2022 година;

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2022 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој од 24 февруари 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 1 и ревизијата на операциите 2 за 2022 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој од 14 февруари 2023 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 3 и ревизијата на операциите 4 за 2022 година во ИПАРД Агенцијата за спроведување на ИПАРД II Програмата - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 21 декември 2023 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на сметките и годишните финансиски извештаи за 2022 година во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата за ИПАРД II Програмата од 15 март 2023 година;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2021 година во НАО/УС за спроведување на Програмата ИПАРД II - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 11 февруари 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2021 година во ТУ со ИПАРД за програмите финансирани од ИПА II - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 11 февруари 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за системската ревизија за 2021 година во ИПАРД Агенцијата за имплементација на ИПАРД II Програмата - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 11 февруари 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 3 и ревизијата на операциите 4 за 2021 година во ИПАРД Агенцијата за имплементација на ИПАРД II Програмата - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 29 март 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на сметките и годишните финансиски извештаи за 2021 година во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата за ИПАРД II Програмата од 29 март 2022 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 2 и ревизијата на операциите 3 за 2020 година во ИПАРД Агенцијата за имплементација на ИПАРД II Програмата - Област на политиката 4 - Земјоделство и рурален развој од 8 март 2021 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на сметките и годишните финансиски извештаи за 2020 година во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата, на 8 март 2021 година;
- конечен ревизорски извештај за хоризонтална тематска систематска ревизија на нивото на апсорпција на средствата од ИПА 2 во ИПА структурата на Република Северна Македонија - Област на политика 1, 2, 3 и 4, на 10 март 2021 година;
- конечен ревизорски извештај за ревизијата на операциите 1 и 2 за 2021 година во ИПАРД Агенцијата - Област на политика 4 - Земјоделство и рурален развој, на 30 декември 2021 година;

Резиме на годишните ревизорски мислења изразени од ревизорите:

Утврдени се наоди во врска со слабостите во надзорот во процесот на одобрување на обврски и плаќања, погрешно пресметување на прифатливи средства за

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

кофинансирање, плаќања извршени за инвестиции кои не се целосно ставени во функција и чии цели не се исполнети и за отсуство на политика за долгорочно задржување и мотивација. Со мислењето се посветува внимание на: генерирање на неточни податоци од сметководствениот систем (САП) во главната книга на должници, помал прилив на сметката во евра на ИПАРД поради пребивање на долг и задржани средства како банкарски трошоци.

Во однос на годишните извештаи за ревизорски активности, наодите поврзани со ИПАРД 2014-2020 беа следени од НАО:

Институција	Голем	Среден	Мал	Вкупно	Затворени наоди за време на 2024	% на имплементирани наоди
НАО/УС	2	5	1	8	3	37%
ТУ со ИПАРД	1	3	1	4	1	25%
ИПАРД Агенција	23	46	6	75	24	32%
Вкупно:				87	28	32%

Во однос на годишниот извештај за ревизорските активности за 2023 година, од 37 наоди, 14 (или 38%) беа затворени до крајот на 2024 година.

Во врска со отворените наоди од извештаите на Ревизорско Тело, НАО, во координација со Оперативната структура на ИПАРД, подготви консолидиран акционен план за спроведување на препораката и надминување на наодите од извештаите на Ревизорското Тело. Консолидираниот акционен план редовно се следи и следи од страна на НАО и се ажурира квартално во соработка со Оперативната структура на ИПАРД. Акцискиот план ги вклучува и наодите од надворешната ИТ ревизија од страна на ГД за земјоделство.

Резиме на затворени ревизорски наоди за време на периодот на спроведување на Програмата:

ИПАРД Агенцијата ги затвори наодите поврзани со погрешна пресметка на прифатливи трошоци (помалку исплатени средства и поголем износ на одобрена финансиска поддршка поради различни причини, како што се несоодветно доделени дополнителни 10% средства како финансиска поддршка, погрешно пресметување на општите трошоци, неспоредливи понуди според техничките карактеристики и конечниот резултат, помалку исплатени средства поради погрешно внесување на податоците во табелата за овластување и сл.), неможност за потврдување на постигнувањето на целта на инвестицијата и нејзината економска и финансиска одржливост, назначување на директор на ИПАРД Агенцијата, недостатоци во процесот на добивање референтни цени и генерирање неточни податоци од сметководствениот систем (САП) во главната книга на должници. Исто така, беа затворени наоди поврзани со опрема што не е ставена во функција; средства за кофинансирање доделени на примател кој не е производител; избегнување на правилото од три понуди; платен транспортен трошок; нефункционален дел од инвестицијата; одобрени ставки за набавка без соодветни придружни документи; неприфатлив трошок платен за купување ножици за кастрење; неисполнета инвестициска цел; воспоставен производствен погон кој не започнал со работа; несовпаѓање помеѓу образложението на одлуката за плаќање и исплатената

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

финансиска поддршка; техничка грешка при подготовката на табелата за овластување, платени трошоци за транспорт.

Во однос на ТУ со ИПАРД, затворен е еден наод поврзан со непочитување на постапката за подготовка на табелите за следење.

Резиме на отворени ревизорски наоди за време на периодот на спроведување на Програмата:

Наоди на ИПАРД Агенцијата од ревизијата на работењето поврзани со: склучување договор без да се достават 3 понуди, неспоредливи понуди и поголем износ на платена финансиска поддршка поради техничка грешка; неприфатени општи трошоци; недостатоци во внатрешните контроли за спроведување на договорот за техничка помош; доцнења при обработката на барањата; намален степен на контрола и неточни податоци во контролните листи од страна на контролорите при контрола на лице место; технички грешки при подготовката на табелата за овластување; доцнења во доставувањето на податоците од страна на техничките тела; доцнење при обработката на барањата поднесени од барателите; доцнења при плаќања и наоди поврзани со помалку исплатени средства.

Наоди на ИПАРД Агенцијата од системските ревизии: 2 наоди поврзани со капацитетите за човечки ресурси во Агенцијата, ИТ - систем за резервна копија, несоодветни простории за работа, несоодветни услови за складирање на архивскиот материјал и прекршување на роковите од договорите за спроведување потпишани со НАО и ТУ со ИПАРД.

Наоди на ИПАРД Агенцијата од финансиската ревизија - извештај за буџетот не е генериран од САП.

Во врска со ТУ со ИПАРД, еден наод останува отворен поврзан со обезбедување оптимални капацитети за човечки ресурси (квалификуван како наод со среден ризик).

с) Надворешна ревизија

Во текот на 2020 година, беше спроведена ревизија согласно член 50(1)(в) од ИПАРД II Рамковниот договор. Ревизорската мисија ја спроведе надворешна ревизорска компанија (изведувач).

Главната цел на ревизијата беше да се испита дали ИПАРД Агенцијата е во согласност со стандардот за безбедност на информациите ISO 27002:2013 и ограничен преглед со фокус на следење на безбедноста на информациите на системите што ги користат Националниот фонд и НАО. Ревизијата беше спроведена во периодот од 21 до 25 септември 2020 година, додека извештајот беше примен од НАО во јули 2022 година.

Со извештајот беа издадени 5 препораки за ИПАРД Агенцијата и една забелешка за УС. Еден наод во врска со оваа ревизија е веќе затворен - поврзан со контролата на пристап. Преземени се одредени активности за обезбедување нови простории на ИПАРД Агенцијата, што ќе доведе до надминување на дел од наодите, како и за користење на услугите на Центарот за податоци за континуитет на работењето и закрепнување од катастрофи при Министерството за внатрешни работи. Спроведувањето на активностите за надминување на овие наоди е во тек.

I.II Преземени активности поврзани со управувањето со ризици во ИПАРД структурите

Постапката за управување со ризици редовно се спроведува двапати годишно од страна на структурата за управување со ризици. Регистрите за ризици на сите институции вклучени во спроведувањето на ИПАРД Програмите (УС, ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата) редовно се ажурираат според активностите преземени за ублажување на ризиците.

Годишно се одржуваат два панела за управување со ризици. На панелите за управување со ризици беа дискутирани и разгледани сите ризици во врска со спроведувањето на програмите ИПАРД II и III. Повеќето од ризиците се хоризонтални и влијаат на обете програми паралелно. По состаноците на панелите, НАО усвои консолидиран регистар на ризици и последователно официјално беше соопштен до сите засегнати страни. Соодветни активности беа дефинирани во акциониот план со цел ублажување на идентификуваните ризици. Активностите се започнати и се во тек.

Според консолидираниот регистар на ризици (акциони планови за ублажување на ризиците), следните ризици на системско ниво се сметаат за високи:

- недостаток на капацитети на персоналот; недостаток на раководен персонал и унапредувања и недостаток на персонал и преоптоварување на вработените.

Исто така, беа идентификувани и континуирано следени високи ризици на ниво на програма, во врска со следните области на влијание:

- несоодветно утврдени критериуми за максимална вредност на вкупните прифатливи трошоци по корисник во рамките на ИПАРД програмата;
- ненавременни, неточни и невалидни податоци доставени од ИПАРД Агенцијата;
- финансиска корекција поради пречекорување на рокот од 6 месеци за исплата на крајниот корисник;
- прифаќање на неприфатлив трошок при пресметката и одобрувањето на плаќањето;
- неажуриран ИПАРД и ИАКС софтвер;
- недостаток на опрема;
- ненавремено обработување на тужбите до Јавниот обвинител и присуство на суд;
- преплата поради преценета референтна цена;
- недоволен број обуки;
- создадени вештачки услови за добивање грантова поддршка.

Исто така, беа дискутирани, утврдени и следени корективни мерки со цел ублажување на изразените ризици.

I.IV Административни капацитети на институциите во ИПАРД структурата

Управувачка структура

Според анализата на работното оптоварување (АОР) на УС, беше идентификувано дека оптималниот број на вработени за 2024 година е 19 (вклучувајќи го и НАО). Бројот на вработени во УС на почетокот на 2024 година беше 15, вклучувајќи го и НАО. Во текот на 2024 година, двајца вработени ја напуштија УС, а еден нов вработен беше интерно префрлен во УС, ангажиран по договор во друг оддел во рамките на Министерството. На крајот на 2024 година, УС броеше 14 вработени. Особено треба да се напомене дека капацитетот во Националниот фонд/Сметководствено тело е на многу ниско ниво, што е идентификувано и како слабост во внатрешната контрола. Според АОР на УС, беше идентификувано дека оптималниот број на вработени за 2025 година е 18.

Според анализата и за непречено спроведување на работните процеси, потребно е итно вработување на дополнителни 4 лица на следниве позиции:

1. Две лица да бидат вработени на позицијата ефикасно функционирање на системот за управување и контрола на ИПА фондовите во рамките на одделението за поддршка на НАО;
2. Едно лице да се вработи на позицијата помлад соработник - финансиски менаџер во Националниот фонд/сметководствено тело за ИПА III;
3. Едно лице да се вработи на позицијата помлад соработник за ефикасно функционирање на системот за управување и контрола на ИПА фондовите во рамките на одделението за поддршка на НАО во областа на земјоделството и руралниот развој.

Дополнително, имајќи предвид дека искусен сметководител ја напуштил позицијата и нов вработен на сметководствена позиција бил ангажиран во НФ, обуката се утврдува како неопходност за обезбедување ефикасно функционирање на УС. Покрај тоа, од јули 2024 година, работните задачи за финансиско управување ги извршува вработен кој има решение за советник за следење на системот и општи работи во одделението за поддршка на НАО. Овој вработен бил назначен за финансиски менаџер со интерна белешка од раководителот на УС. Ова решение не треба да се смета за долгорочна, туку како краткорочна мерка за ублажување.

ИПАРД Агенција

Според АОР за 2024 година, оптималниот број на вработени потребни во ИПАРД Агенцијата за спроведување на акредитираните мерки, вклучувајќи ја и мерката инвестиции во рурална јавна инфраструктура, е 158 вработени. На почетокот на 2024 година, ИПАРД Агенцијата броеше 149 вработени назначени да работат на ИПАРД. Во текот на 2024 година, ИПАРД структурата во рамките на Агенцијата беше намалена за 8 вработени и зголемена за 2 вработени. Со овие промени, на 31 декември 2024 година, структурата на ИПАРД во Агенцијата брои 143 вработени, а стапката на пополнетост на работните места е 91%.

Треба да се напомене дека човечките капацитети во ИПАРД Агенцијата, особено во одделението за сметководство во рамките на Секторот за финансиски прашања, се на многу ниско ниво, што е идентификувано како слабост во консолидираниот акциски план за слабости/недостатоци во внатрешната контрола. Функцијата на

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

сметководството во моментот ја извршуваат вработени кои не се искусни - помлади соработници, бидејќи раководителот на одделението за сметководство го заврши својот професионален ангажман во Агенцијата, а советникот-сметководителот е на подолго породилно отсуство. Овие наоди се идентификувани со нацрт-ревизорското мислење во врска со проценката на усогласеноста на системот за индиректно управување за мерката 6 во рамките на ИПАРД III и понатаму ќе се следи спроведувањето на ИПАРД III Програмата.

ТУ со ИПАРД

Според АОР за 2024 година, ТУ со ИПАРД поставил оптимално ниво на персонал од 15 вработени. На почетокот на 2024 година, ТУ со ИПАРД броел 14 вработени. Во текот на 2024 година, 1 вработен се приклучил на ТУ со ИПАРД, но подоцна бил префрлен во друг оддел во Министерството. Дополнително, се случиле и 2 трансфери во ТУ со ИПАРД, но истите не биле земени предвид во стапката на флукуација имајќи го предвид времето поминато во ТУ со ИПАРД. Според овие промени, бројот на вработени во ТУ со ИПАРД на крајот на 2024 година бил 14 (вклучувајќи го и РТУ), а стапката на зафатеност била 93%.

Капацитети на структурата на ИПАРД

Податоците за човечките капацитети во структурата за управување и работење на ИПАРД за 2024 година, како и односот со потребите за 2025 година се прикажани во табелата подолу:

Институција	НАО/НФ	ИПАРД Агенција	ТУ со ИПАРД	Вкупно!
Број на вработени на 01.01.2024	15	149	14	178
Број на потребни вработени - АОР 2024	19	158	15	192
Број на потребни вработени - АОР 2025	18	160	16	194
Нови вработувања 2024	1	2	1	4
Напуштиле 2024	2	8	1	11
Број на вработени на 31.12.2024	14	143	14	171
Стапка на пополнетост - АОР 2024	74%	91%	93%	89%
Сегашна стапка на пополнетост - АОР 2025	78%	89%	88%	88%
Стапка на обрт 2024	13%	5%	7%	6%

Вкупно, за спроведување на ИПАРД II Програмата за 2024 година, беа потребни 192 вработени. Бројот на вработени на крајот од 2024 година е 171 вработен, или стапка на исполнетост од 89%. Флукуацијата на персоналот на ниво на програмата е 6%.

Во 2024 година има негативен нето салдо од 7 вработени, што значи дека 4 вработени биле ангажирани, а 11 ги напуштиле институциите.

Со АОР за 2025 година, бројот на потребен персонал во ИПАРД структурата е зголемен на 194, така што во моментот стапката на исполнетост е 88%.

Политика на задржување и мотивирање на вработените

Со подготовката на овој извештај за самооценување, може да се извести следново:

- Во врска со задржувањето на персоналот во структурата на ИПА, Законот за извршување на буџетот за 2024 година, обезбедува краткорочно решение за мотивација и задржување на персоналот во структурите на ИПА. Решението предвидува фиксен надомест од 15% на платата на персоналот во

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

структурите на ИПА до крајот на 2024 година. Ова годишно краткорочно решение треба да го надмине јазот до усвојување на долгорочно системско решение.

- Дефинитивното решение вградено во Законот за административни службеници предвидуваше воведување на надоместоци на плати во опсег од 15 - 45% за персоналот во структурите на ИПА. Измените на Законот беа повлечени од собраниската постапка за понатамошни прилагодувања и подобрувања со сите засегнати страни и јавна дискусија. Според последната верзија на овој закон објавена на ENER во декември 2024 година, предлогот за надоместоци на плати беше укинат.
- Министерството за европски прашања и НИПАК, како одговорен орган за координација на активностите за подготовка на политиката за задржување на човечки ресурси во структурите на ИПА, беа обврзани на осмата седница на Владата одржана на 30.07.2024 година да ја финализираат политиката за задржување на човечки ресурси следејќи ги насоките на ЕК до октомври 2024 година. Сепак, оваа активност сè уште треба да се финализира и политиката за задржување сè уште не е подготвена.

III.5 Управување со нерегуларности

Неправилностите беа пријавувани годишно во текот на периодот на имплементација. Случаите беа анализирани и надлежните институции преземаа соодветни корективни мерки, под координација на НАО. Овие случаи редовно беа пријавувани преку системот за управување со нерегуларности.

Табела 1

Нерегуларности идентификувани за време на спроведувањето				
Вкупно нерегуларности	Нерегуларности пред одобрување	Нерегуларности пред исплата	Нерегуларности по исплата	Други нерегуларности (не поврзани со барател)
254	0	120	4	0

Табела 2

Вид на нерегуларност	Сомнеж за измама	отворен	затворен	вкупно
Финансиско влијание	Нерегуларност	73	50	124
	Да	4	0	124
Не	70	50		

Владата на Република Северна Македонија ја усвои Националната стратегија за борба против измами за заштита на финансиските интереси на Европската Унија во Република Северна Македонија 2022-2025 година и акциониот план за нејзино спроведување на педесет и втората седница, одржана на 14.06.2022 година. Стратегијата ги утврдува договорените приоритети и активности на надлежните национални органи во областа на заштитата на финансиските интереси на Европската Унија во Република Северна Македонија.

II. Финансиско управување со ЕУ фондови во Република Северна Македонија и легалност и регуларност на основните трансакции

II.1 Финансиско управување

Финансискиот договор во рамките на Програмата за земјоделство и рурален развој на Република Северна Македонија во рамките на Инструментот за претпристапна

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

помош (IPA II) за годините 2014-2020 е потпишан помеѓу ЕК и Владата на Република Македонија и стапи во сила на 29.06.2017 година.

Согласно член 33(3) од Рамковниот договор и Анекс 7 од Секторскиот договор, НАО ја испрати до Комисијата прогнозата за веројатното барање за плаќање за 2024-2025 година за програмата на 15 јануари и 15 јули 2024 година. Основа за подготовка на прогнозите е планот за објавување на јавни повици, како и планот за финансиска реализација на повиците/потпишаните договори помеѓу ИПАРД Агенцијата и корисниците, кои се доставени до НФ од страна на ИПАРД Агенцијата.

Во табелите подолу е прикажан статусот на имплементација за периодот 2014-2024 година:

Вкупни средства на ИПАРД Програмата 2014-2024				% од достапниот буџет
	ИПА	Национални	Вкупно	
Достапен буџет 2014-2020	60,000,000	19,766,275.00	79,766,275	
Декларирани	51,041,718	17,013,906	68,055,624	85%

Согласно член 37 од Секторскиот договор, НАО испрати четири декларации за расходи кои служеа како барања за плаќање за направените расходи и приходите генерирани во текот на 2024 година. Барањата за плаќање беа редовно испраќани преку СФЦ 2014 од Националниот фонд. Со одобрување за продолжување на буџетските распределби за 2020 година за една година (од N+3 на N+4), распределбите за 2020 година требаше да се спроведат до крајот на 2024 година. На крајот од спроведувањето на програмата ИПАРД II Програмата, губењето на средствата е 8.958.281,87 евра.

Годишни плаќања од ИПАРД II Програмата:

ИПАРД II барања за исплата во 2024		
		ЕУ придонес во €
1	Декларирани во прв квартал на 2024	2,487,369.14
2	Декларирани во втор квартал на 2024	444,163.65
3	Декларирани во трет квартал на 2024	-24,143.50
4	Декларирани во четврт квартал на 2024	3,306,305.98
Вкупно		6.213.695,27
ИПАРД II барања за исплата во 2023		
1	Декларирани во прв квартал на 2023	1,185,392.95
2	Декларирани во втор квартал на 2023	2,707,376.04
3	Декларирани во трет квартал на 2023	3,187,458.79
4	Декларирани во четврт квартал на 2023	2,895,430.51
Вкупно		9,975,658.29
ИПАРД II барања за исплата во 2022		
1	Декларирани во прв квартал на 2022	1,563,039.90
2	Декларирани во втор квартал на 2022	6,753,578.18
3	Декларирани во трет квартал на 2022	2,681,614.45
4	Декларирани во четврт квартал на 2022	2,373,598.70
Вкупно		13,371,831.23
ИПАРД II барања за исплата во 2021		
1	Алкокација 2018	10,000,000.00

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

2	Обезбедени средства од 2018	5,059,486.58
3	Декларирани во прв квартал на 2021	713,841.76
4	Декларирани во втор квартал на 2021	3,535,624.99
5	Декларирани во трет квартал на 2021	1,761,688.38
6	Декларирани во четврт квартал на 2021	1,109,891.31
7	Нема губење на средства на крајот на 2021 т.е. износ на обезбедена алокација за 2022 $7=2+3+4+5+6-1$)	2,180,533.02

II. II Сметководство

Сметководствениот систем на Националниот фонд е во согласност со Меѓународниот стандард за сметководство на јавниот сектор (IPSAS). Сметководствениот систем на Националниот фонд се извршува преку електронска верзија со користење на САП систем, каде што САП претставува интегриран систем каде што сите податоци се внесуваат и меѓусебно се поврзани. Договорот за финансирање, одобрувањето на барањето за средства, трансферот на средства од ИПАРД евро сметката до ИПАРД Агенцијата врз основа на одобрено барање за средства, барањето за плаќање и примените средства од ЕК на ИПА евро сметката на НФ беа правилно евидентирани во сметководствениот систем на Националниот фонд со ограничување на сметководството на долгот. Имено, каматата (за три дена) за наплата на долгот од еден примател не може да се пресмета во САП сметководствениот систем поради техничка бариера на системот. Решавањето на оваа бариера е во тек и ќе биде соодветно следено и пријавено од страна на НАО/УС.

III. Заклучок

Годишната декларација за управување подготвена за 2024 година е резултат на континуирани активности преземени од страна на НАО и персоналот на управувачката структура, почитувајќи ги воспоставените пишани процедури и евидентирајќи ги активностите и резултатите во соодветните работни документи - регистри (ризици, неправилности, наоди и препораки од ревизијата, слабости на внатрешната контрола, посети за верификација/контроли на лице место) и контролни листи. Мислењето во годишната декларација за управување се базира и на примените годишни декларации за управување од директорот на ИПАРД Агенцијата и раководителот на ТУ со ИПАРД, каде што беше наведено дека воспоставениот систем за управување и внатрешна контрола во рамките на оперативната структура функционира ефикасно и во согласност со акредитираните процедури и дава потребни гаранции во врска со законитоста и регуларноста на основните трансакции.

НАО/УС подготви ажуриран консолидиран акционен план за слабости/недостатоци на внатрешната контрола за програмите ИПАРД II (2014-2020) и ИПАРД III (2021-2027) со идентификувани и соодветни активности што треба да ги преземе раководството за нивно отстранување. Консолидираниот акционен план ги опфаќа следните слабости идентификувани во рамките на проценката на НАО, во текот на 2024 година:

- Недоволен број вработени во НАО/УС и ИПАРД Агенцијата и слободни клучни позиции во ИПАРД Агенцијата;
- Нема политика за задржување на долгорочни позиции;

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- Неефикасна функција на внатрешна ревизија во Министерството за финансии;
- Интегрираниот софтвер за сметководство и финансии (САП) е оперативен до степен до кој обезбедува точни, целосни, ажурирани и хронолошки сметководствени евиденции или автоматски генерира финансиски извештаи во согласност со Меѓународните стандарди за сметководство во јавниот сектор (ИПСАС), освен за долгови. Камата (за три дена) за наплата на долг од еден примател не може да се пресмета во сметководствениот систем на САП поради техничка бариера на системот. Решавањето на оваа бариера е во тек и ќе биде соодветно следено и пријавено од НАО/УС.

НАО, поддржан од канцеларијата за поддршка на УС, ќе продолжи да го следи и надгледува системот за управување и контрола за негово ефикасно функционирање преку спроведување на програмата ИПАРД III и ќе обезбеди поддршка и насоки на оперативната структура на ИПАРД навремено и ефикасно, решавајќи ги идентификуваните проблеми, со посебна грижа за идентификуваните слабости. Имено, имајќи предвид дека спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020 е финализирано и остануваат само правилата за одржливост како обврска, сите идентификувани слабости се од хоризонтална природа и се поврзани и со ИПАРД III. Затоа, тие ќе бидат следени од страна на НАО/УС за време на спроведувањето на ИПАРД III Програмата.

4.3 Преземени активности од страна на ИПАРД Агенцијата

4.3.1 Напредок во собирање на податоци за следење

Во согласност со обврските преземени од Договорот за имплементација помеѓу ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата, ИПАРД Агенцијата редовно известуваше за следењето на ИПАРД Програмата.

Размената на податоците е направена според табелите за мониторинг и евалуација за ИПАРД Програмата како и со други изготвени извештаи по барање на ТУ со ИПАРД, кои содржеа податоци кои не беа вклучени во табелите, но беа релевантни за извршување на Програмата.

Во 2024 година, ИПАРД Агенцијата со дефинираниот рок и на редовна основа ги достави до ТУ со ИПАРД табелите за мониторинг за спроведување на ИПАРД Програмата во кои се вклучени информации за физички и финансиски показатели, извештаи од извршените контроли, утврдени неправилности и дополнителни барања за извештаи, дефинирани во Договорот за имплементација.

Собирањето на податоците и подготовката на извештаите се одржуваше рачно во ексел.

Во текот на 2024 година ИПАРД Агенцијата ги евидентираше сите трансакции во софтверот САП. Штом ќе се увериме дека сите извештаи генерирани преку САП се вистинити и точни, софтверот САП ќе се користи како единствена алатка за сметководство во ИПАРД Агенцијата и сите финансиски показатели ќе бидат повлечени од системот.

Поради претходните планови за подобрување на ефикасноста на Агенцијата, преку подобрување на преносот на податоци и информации со ТУ со ИПАРД, Агенцијата донесе одлука за формирање работна група, составена од членови од Агенцијата,

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

УО и Министерството за финансии. Оваа работна група е одговорна за спроведување на „Интегриран систем за администрација и контрола (IACS)“.

Работната група треба да учествува во активностите на проектот „Прилагодување на интегрираниот систем за администрација и контрола (IACS)“, поконкретно во имплементацијата на ИПАРД модулот како софтверско решение, што ќе доведе до зголемена ефикасност и ефективност. Крајната цел е поедноставување на преносот на податоци и комуникацијата меѓу институциите и зголемена транспарентност на податоците.

Понатаму, Агенцијата има намера да воведо онлајн барања за ИПАРД фондовите, поконкретно за ИПАРД 3 Програмата.

4.3.2 Резиме од следење на договорите

Во текот на 2024 година, за јавните повици 01/2017, 01/2018, 02/2018, 01/2019, 02/2019, 01/2020, 01/2021, 01/2022 и 01/2023, ИПАРД Агенцијата склучи договори, одобри и потпиша кумулативни 2377 износи за плаќање, од кои за мерка 1 склучи договори, одобри и потпиша 1942 износи за плаќање во износ од 20.626.848,00 €, а од мерка 3 склучи договори, одобри и потпиша 186 износи за плаќање во износ од 26.235.601,00 €, а од мерка 7 склучи договори, одобри и потпиша 218 износи за плаќање во износ од 19.626.369,00 €, а од мерка 9 склучи договори, одобри и потпиша 31 износ за плаќање во износ од 402.067.204,00 €.

Поголемиот дел од потпишаните договори се однесуваа на набавка на опрема и машини кои имаат краток рок за имплементација на инвестицијата и затоа не беше потребно писмо за извештај за напредок од подносителот на барањето.

Во текот на 2024 година, ИПАРД Агенцијата од сите објавени повици прими 4263 барања за плаќање кои беа обработени или сè уште се обработуваат во тековната година. ИПАРД Агенцијата одобри кумулативно 2377 барања за плаќање и исплати 2172 барања за плаќање во вкупен износ од 51.022.535,00 €.

Податоците се дадени во табелата за примени, одобрени и платени барања за мерка 1, мерка 3, мерка 7 и мерка 9, кумулативно од 2018 година до 2024 година.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7	Мерка 9	Вкупно
Примени барања за исплата во 2018	1404	57	187	3	1651
Примени барања за исплата во 2019	2503	122	187	8	2820
Примени барања за исплата во 2020	3251	183	448	12	3894
Примени барања за исплата во 2021	3251	183	698	17	4149
Примени барања за исплата во 2022	3251	225	698	20	4194
Примени барања за исплата во 2023	3251	283	698	28	4260
Примени барања за исплата во 2024	3251	283	698	31	4263
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2018	902	30	20	3	955
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2019	1156	67	23	8	1254

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Одобрени и потпишани барања за исплата во 2020	1485	101	60	12	1658
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2021	1917	118	103	17	2155
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2022	1942	136	218	20	2316
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2023	1942	157	218	27	2344
Одобрени и потпишани барања за исплата во 2024	1942	186	218	31	2377
Вкупно одобрена сума за исплата во 2018	116	8	0	3	127
Вкупно одобрена сума за исплата во 2019	801	28	7	7	843
Вкупно одобрена сума за исплата во 2020	1217	55	13	8	1293
Вкупно одобрена сума за исплата во 2021	1595	83	49	12	1739
Вкупно одобрена сума за исплата во 2022	1782	102	106	15	2005
Вкупно одобрена сума за исплата во 2023	1798	145	160	27	2130
Вкупно одобрена сума за исплата во 2024	1802	174	167	29	2172
Исплатени барања за исплата во 2018	452.878,00	546.071,5	0	3.836,50	1.002.786,00
Исплатени барања за исплата во 2019	5.772.283,00	4.180.095,00	59.921,00	9.319,00	10.021.618,00
Исплатени барања за исплата во 2020	7.418.942,00	6.264.792,00	662.775,00	21.126,00	14.367.635,00
Исплатени барања за исплата во 2021	10.702.275,00	8.402.106,00	2.242.376,00	141.950,00	21.488.707,00
Исплатени барања за исплата во 2022	14.467.977,00	15.245.035,00	4.956.976,00	207.647,00	34.877.635,00
Исплатени барања за исплата во 2023	16.373.682,00	18.898.875,00	9.398.055,00	276.368,00	44.946.980,00
Исплатени барања за исплата во 2024	17.217.775	22.421.706	11.103.752	279.302	51.022.535,00

Во текот на 2024 година ИПАРД Агенцијата изврши административни контроли на сите поднесени барања. Дополнително се наведени причините за одбивање на барањата пред потпишувањето на договорите:

Комплетност:

- барателот не доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за дополнување на барањето.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020	576	30	3

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

**Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД**

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

01/2021,01/2022,01/2023			
-------------------------	--	--	--

- барателот доставил одговор во рок од 15 дена по добиеното известување за дополнување на барањето, но недостигале некои документи или доставените документи не биле валидни.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020 01/2021,01/2022,01/2023	32	6	102

Прифатливост:

- капитална/семејна врска помеѓу добавувачите или помеѓу добавувачот и барателот;

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020 01/2021,01/2022,01/2023			2

- пропорционално зголемување на цените на доставените понуди (надуени цени во понудите), што укажува дека понудите не се издадени од независни добавувачи;

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020 01/2021	2	2	4

- неприфатливи инвестиции во ИПАРД Програмата;

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020 01/2021,01/2022,01/2023	318	20	204

- во административната обработка на барањата констатирано е дека изборот за најдобра понуда се врши пред да се достават понудите, што укажува дека барателот не ја почитувал процедурата за избор на најсоодветен добавувач, а прво го избрал добавувачот, а потоа ги добил понудите.

	Мерка 1	Мерка 3	Мерка 7
Јавен повик 01/2017,01/2018,02/2018 01/2019,02/2019 01/2020 01/2021,01/2022,01/2023	1	1	2

Причините за одбиените барања е не исполнување на критериумите на ИПАРД Програмата.

Во одлуката за одбивање на барањето е содржан список на сите детали за одбивање, додека табелата / регистрите за примени барања / ги наведуваат причините за одбивање во согласност со формуларот за акредитација.

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Во текот на 2024 година, Секторот за одобрување на плаќања откажа 26 договори за финансиска поддршка. Причините за откажување на договорите се недоставено барање за плаќања во утврдениот рок даден во договорот. Две барања за плаќање се одбиени, поради прекршување на договорот. Причини за издавање решенија за враќање на средства: прекршување на договорот, преплата, административна грешка.

Во однос на контролите на лице место, Секторот за контрола на лице место вкупно изврши:

- **1 контрола на лице место пред одобрување:**
 - 1 контрола на лице место за инвестиции од мерка 3 од ИПАРД 2 (2014-2020)
- **77 контроли на лице место пред исплата:**
 - 30 контроли на лице место за инвестиции од мерка 1 од ИПАРД 2 и ИПАРД 3
 - 41 контроли на лице место за инвестиции од мерка 3 од ИПАРД 2
 - 6 контроли на лице место за инвестиции од мерка 7 од ИПАРД 2 и ИПАРД 3
- **613 ex-post контроли на лице место:**
 - контроли на лице место за инвестиции од мерка 1 од ИПАРД 2
 - 29 контроли на лице место за инвестиции од мерка 3 од ИПАРД 2
 - 65 контроли на лице место за инвестиции од мерка 7 од ИПАРД 2

Секторот за контрола на терен изврши уште 3 дополнителни контроли на лице место

- 1 пред одобрување
- 1 пред исплата
- 1 ex-post.

Во однос на инвестициите што имаат скриени работи што треба да се следат, корисниците редовно известуваат до ТУ со ИПАРД за преземените активности, доставувајќи ни фотографии, мерења и градежна документација.

Во однос на мерката Техничка помош, од страна на ТУ со ИПАРД се обезбедени докази (фотографии и друга документација), со кои се потврдува реализацијата на комитетот за следење, работилниците, како и за набавка на материјали (печатени материјали, промотивни материјали, канцелариски материјали).

4.3.3 Критични прашања во спроведувањето на ИПАРД Програмата

Во 2023 година беше усвоена ИПАРД Програмата 2014-2020 година за новиот програмски период и соодветно ИПАРД Агенцијата направи одредени измени во внатрешните процедури и контролните листи според предложените измени. Една од најзначајните измени за новиот програмски период е тоа што Агенцијата по службена должност ќе ја добие што е можно повеќе потребната документација, со што би се овозможило да се скрати постапката за поднесување на барањата, за пополнување на барањата, односно да се скрати постапката за одобрување на барањата.

Резиме за напредокот во спроведување на финансиската поддршка на Заедницата

Најкритични прашања сè уште остануваат капацитетите на човечките ресурси и временската рамка за обработка на барањата. Бидејќи бројот на примени барања

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

на јавен повик е значително зголемен, сегашниот персонал е предизвикан да ги исполни роковите утврдени со закон за обработка на барањата и барањата за плаќање.

При обработката на барањата за плаќање во 2024 година, Агенцијата наиде на проблеми при обработката на барањата за плаќање, тешкотии за корисниците во обезбедувањето на потребната документација, обезбедувањето доказ за потеклото на материјалите и опремата, навременото и правилно ажурирање на сметководствената евиденција.

Специфични проблематични области може да се видат во почитувањето на роковите и одредбите наведени во договорот за кофинансирање.

Техничката спецификација за мерката 9 (ORBIS) е доставена од страна на ИПАРД Агенцијата до ТУ со ИПАРД и се очекува да биде доставена документација за спроведување на набавката.

4.3.4 Резултати од извршените контроли на лице место и утврдените нерегуларности

Немаше пријавени никакви неправилности кога станува збор за извршените контроли на лице место во 2024 година.

Најчестите неусогласености, т.е. разлики или наоди кои немаат големо финансиско влијание врз инвестицијата, утврдени за време на контролите на лице место во 2024 година, се:

Пред одобрување:

Во случај на инвестиција во рамките на Мерка 7, беше утврдено дека дел од градежните работи за кои се бара финансиска поддршка се започнати пред да се потпише договорот со ИПАРД Агенцијата.

Беа пронајдени мали технички проблеми во однос на пријавените парцели во досието на предметот (вкупна површина на посевите, неточен број на LPIS или катастарски парцели, не е пријавена парцела, туку дел од блок на LPIS, итн.)

Пред плаќање:

- разлики во техничките карактеристики на купената опрема наведена во договорот, фактурата и контролата на лице место, а најчестата причина за овие разлики се должи на технички причини, т.е. грешки направени при издавање на потребната документација за опремата од страна на добавувачот/производителот;
- отсуство на одредени податоци што треба видливо да се означат на самата опрема (година на производство, земја на потекло, сериски број, модел), а во одредени случаи и отсуство на какви било ознаки (опрема и машини без таблички со технички податоци - најчесто кај машини и опрема произведени во домашно производство);
- нефункционалност на дел или на целата опрема (опрема за која при инспекцијата се утврдува дека не е во функционална состојба, т.е. дека е расклопена на делови или не е поврзана со електрична енергија или има одреден дефект) и во такви случаи се дава одреден рок за нејзино ставање во употреба и повторно се врши самото испитување (сите корисници за кои е утврдена таква состојба, ја ставаат опремата во употреба);

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

- опремата се користи за друга намена од наменетата - во инвестиции каде што се купува опрема за обезбедување услуги (земјоделска механизација, багери итн.), сомневање дека се користи за лични потреби. Со извршените контроли, дополнителни контроли, е утврдено дека опремата се користи за наменетата намена; - промена на одреден тип на опрема или градежни материјали во фазата на имплементација без информирање на АФПЗРР и добивање одобрение од Агенцијата;
- опремата што е предмет на инвестицијата (механизација, опрема за обработка, опрема за наводнување, сандаци за пчели итн.) не е во функција, складирана е во делови во магацини или одреден дел се користи само за наменетата намена. Ова е сезонска опрема и проверката на функционалноста зависи од тоа кога е купена и времето на извршување на контролата на лице место. Корисниците даваат изјави дека опремата ќе биде ставена во функција штом временските услови дозволат, т.е. според сезоната.
- оштетена механизација/опрема за време на работата (корисникот доставува писмен доказ дека е извршен сервис и дека дефектот е отстранет, со што опремата/механизацијата се користи без проблеми);

Контрола за скриени работи:

Од извршените контроли за скриени работи, не се пронајдени неусогласености и неправилности.

За време на имплементацијата на инвестициите, особено кога станува збор за градежни работи, се вршат контроли на лице место при имплементација на одредени активности, таканаречена контрола за скриени работи (за работи што нема да бидат потврдени на крајот од инвестицијата). Кај сите инвестиции што вклучуваат скриени работи, корисниците редовно пријавуваат и доставуваат фотографии и друга документација од развојот на градежништвото (во фази), со што голем дел од скриените работи може и се потврдува како завршени.

Ex-post контрола:

За време на овие контроли не се откриени поголеми наоди. Сите корисници ја чуваат опремата/механизмот, таа се користи според наменетата намена и е означена според договорот. По наодите од ревизијата на РТ, контроли по плаќањето се извршени во неколку инвестиции каде што е констатирана нефункционалност на опремата и/или употреба за друга намена, при што кај сите корисници инвестицијата е ставена во употреба и се користи според наменетата намена.

4.4 Извештај за работата на Комитетот за следење на ИПАРД

Комитетот за следење на ИПАРД беше формиран за следење на ефективноста и квалитетот на спроведувањето на Програмата со цел постигнување на нејзините цели, со Одлука бр. 02-1028/1 од 27.01.2016 година.

Со Одлука бр. 02-2069/1 од 16.02.2016 година беше извршено назначување на претседавачот и членовите на Комитетот за следење на ИПАРД 2014-2020. Овој Комитет првично беше составен од 26 члена, односно претставници од органите на државната управа, економските и социјалните партнери и невладините организации. Со текот на годините, членството претрпе промени и во однос на членовите и во нивниот број, односно пред крајот на програмскиот период, комитетот се состоеше

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

од 31 член. Зголемувањето на бројот на членови беше само кај невладините членови.

Првиот конститутивен состанок на овој комитет се одржа на 17.02.2016 година во Скопје, каде што беше усвоен Деловникот за работа на Комитетот, како и одлуки и заклучоци во согласност со точките на дневниот ред.

Комитетот за следење на ИПАРД 2014-2020 одржа вкупно 12 состаноци (11 од нив беа финансирани од мерката за техничка помош). За време на пандемијата на Ковид, два состанока беа одржани преку интернет.

Комитетот за следење на ИПАРД даде вистински придонес за ефективноста и квалитетот на спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020, со цел да се постигнат целите на програмата. Меѓу позначајните одлуки донесени од Комитетот, ги издвојуваме:

- 5 Модификации на ИПАРД Програмата 2014-2020;
- 6 Акциски Планови за спроведување на мерката Техничка помош и нивни измени;
- 6 Акциски Планови з комуникација и публицитет;
- 6 годишни извештаи за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020.

4.5 Евалуација на ИПАРД Програмата

Евалуацијата на ИПАРД Програмата има за цел да го подобри квалитетот, ефективноста и конзистентноста на помошта од ЕУ Фондови и стратегијата и спроведувањето на програмата ИПАРД Програмата 2014-2020. ИПАРД Програмата 2014-2020 беше предмет на ex-ante и ex-post евалуација. Среднорочна евалуација не беше спроведена, бидејќи Комисијата не ја сметаше за соодветна.

Главно, ограничениот капацитет и знаење за методите за евалуација, вклучувајќи ги методите за собирање примарни податоци во Телото за управување со ИПАРД и доцнењата во доставувањето на податоците, како и нискиот квалитет на доставените податоци од ИПАРД Агенцијата, беа сметани за главни пречки за имплементација на системот за евалуација за време на спроведувањето на Програмата. Доцнењето во доставувањето на информациите поради рачна обработка на податоците и нискиот квалитет на податоците, дополнително ги одложува активностите на Телото за управување со ИПАРД и спречува навремени активности за подобрување на документи поврзани со спроведувањето на Програмата.

Претставниците на Телото за управување со ИПАРД редовно го информираат Комитетот за следење на ИПАРД за резултатите од тековните активности за евалуација, нагласувајќи го ограничениот капацитет и познавање на методите за евалуација, вклучувајќи ги и методите за собирање примарни податоци во Телото за управување со ИПАРД, како и доцнењата во доставувањето на податоците од страна на ИПАРД Агенцијата.

Согласно барањата од Секторскиот договор за ex-post евалуација на ИПАРД II Програмата, постапката за ангажирање на надворешен евалуатор преку набавка на услуги поддржани од мерката 9 е завршена. Очекуваната услуга започнува на почетокот на 2025 година и е поврзана со идентификување на специфичните податоци за евалуација за Програмата, дефинирање на прашања за евалуација

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

специфични за Програмата, индикатори, барања за податоци за евалуација и скрининг на изворите на податоци и одлучување за податоците што треба да се соберат за евалуација преку системот за следење од формулари за аплицирање, барања за плаќање и други алатки за следење, како и организирање на завршна работилница за зајакнување на капацитетите за евалуација и утврдување на очекуваните резултати за претставниците на Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата.

4.6 Користење на мерката техничка помош

Имплементацијата на мерката Техничка помош се покажа од огромно значење за Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД структурите во целина, бидејќи ИПАРД Агенцијата, управувачката структура и вклучените различни засегнати страни индиректно имаа корист од нејзиното спроведување.

Вкупно, Телото за управување со ИПАРД поднесе 31 барање за користење на поддршка во рамките на мерката Техничка помош во износ од (343.396 евра поддршка од ЕУ). Сите барања беа одобрени и склучени договори од страна на ИПАРД Агенцијата. До крајот на 2024 година, 29 договори беа имплементирани и платени од страна на ИПАРД Агенцијата (279.302 евра поддршка од ЕУ).

Барањата во мерка 9, без оглед на нивната финансиска големина, придонесоа за подобрување на многу аспекти во спроведувањето на ИПАРД Програмата.

Поголемиот дел од поднесените барања се за поддршка за организирање на состаноци на Комитетот за следење на ИПАРД. Во овој поглед, Телото за управување со ИПАРД поднесе 7 барања. Во два наврати склучени се договори со компанија за логистичка поддршка во организацијата на состаноците на Комитетот, еднаш за организација на 2 состаноци на Комитетот (во износ од 13.891 €) и еднаш за организација на 4 состаноци на Комитетот (во износ од 50.594 €). Останатите 5 барања за организација на состаноци на Комитетот се за организација на поединечни состаноци на Комитетот.

Најголемиот договор од мерката 9 (во износ од 136.597 евра) беше за поддршка на Телото за управување со ИПАРД со цел спроведување на кампањата за комуникација и публицитет.

Мерката 9, исто така, придонесе во процесот на евалуација, спроведување на договор (во износ од 85.000 евра) за ex-ante евалуација на ИПАРД III Програмата и договор (во износ од 74.000 евра) за ex-post евалуација на ИПАРД I Програмата.

Други проекти имплементирани во рамките на мерката 9 вклучуваат договор (во износ од 7.506 евра) за превод на ИПАРД III Програмата и набавки направени по фактура, што во голема мера придонесе за спроведување на Програмата (организирање на работилници, набавка на канцелариски материјал за Телото за управување со ИПАРД, дизајн и одржување на веб-страница наменета за ИПАРД).

4.7 Активности за вклучување на засегнатите страни во спроведувањето на ИПАРД

Во согласност со член 55 од Регулативата за спроведување на ИПА II, програмирањето на помошта во земјоделството и руралниот развој е подготвено во тесни консултации со сите соодветни заинтересирани страни (социо-економски партнери како што е дефинирано во националното законодавство во овој случај).

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Процесот на подготовка на Програмата беше спроведен во надлежност на Телото за управување со ИПАРД во соработка со ИПАРД Агенцијата и во континуирани консултации со сите релевантни засегнати страни, надлежните државни, регионални, локални власти и други јавни органи, економските и социјалните партнери и сите други соодветни тела што го претставуваат граѓанското општество, невладините организации, вклучително и еколошките организации.

Стратегијата на оваа Програма и краткиот опис на избраните мерки се објавени на веб-страницата на МЗШВ, со што е поканета пошироката јавност да даде коментари за избраната стратегија, распределбата на финансискиот план и мерките и активностите што треба да се поддржат во детален опис. Од јавноста се бара да го даде своето мислење преку давање одговори на следниве прашања:

1. Дали избраните сектори за поддршка, како и видот на подобна инвестиција, одговараат на реалните потреби??
2. Дали општите и специфичните критериуми во мерките се остварливи и реални?
3. Предложената вредност на инвестицијата (минимална и максимална) во мерките одговара на потребите?
4. Дефиницијата на корисниците е добро прилагодена на реалната состојба и земјоделскиот сектор и руралните средини?
5. Дали буџетската распределба по мерка е прифатлива и дали се смета дека истата може соодветно да се искористи?
6. Кои други мерки треба да бидат вклучени во Програмата?
7. Предлози/сугестии за подобрување на апсорпцијата на достапните средства од ИПАРД фондовите.

Дополнително, Телото за управување со ИПАРД учествуваше во презентациите за можностите што ги дава ИПАРД II Програмата, на потенцијалните корисници врз основа на покана од различни здруженија и синдикати како економски партнери (Стопанска комора, здруженија на земјоделци, задруги итн.).

Во врска со подготовките за спроведување на мерката LEADER, Телото за управување со ИПАРД ги продолжи координативните состаноци со претставници на мрежата за рурален развој и колегите од МЗШВ од Секторот за рурален развој. Со оглед на тоа што спроведувањето на мерката се спроведува преку Националната програма за рурален развој, на состаноците се дискутираа искуствата и проблемите со кои се соочуваат ЛАГ-овите, но исто така беа разменети идеи за подобрување на спроведувањето во иднина кога мерката ќе се спроведува преку ИПАРД II Програмата.

Во рамките на комуникациската и јавната кампања, беа одржани неколку настани (работилници, форуми, состаноци) со цел подобрување на соработката меѓу структурите на ИПАРД и меѓу структурите на ИПАРД со другите засегнати страни (технички тела, невладини организации, консултанти). Директната комуникација со засегнатите страни на овие настани придонесе за значителни подобрувања во спроведувањето на Програмата, како и за зголемена соработка и доверба на надворешните засегнати страни во ИПАРД структурата во пресрет на новиот програмски период.

Вклученоста на засегнатите страни е обезбедена и во работата на Комитетот за следење на ИПАРД преку учество на претставници од различни интересни групи

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

како членови на Комитетот. Следните членови во Комитетот за следење на ИПАРД се претставници на различни засегнати страни и економски, социјални и еколошки партнери:

1. претставник од Стопанската комора на Македонија – економски партнер;
2. претставник од Стопанската комора на северозападна Македонија – економски партнер;
3. претставник од Македонската асоцијација на преработувачи – економски партнер;
4. претставник од Националната федерација на земјоделци на Северна Македонија – економски партнер;
5. претставник од Занаетчиската комора – економски партнер;
6. претставник од Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – социјален партнер;
7. претставник од Универзитетот „Гоце Делчев“ – социјален партнер;
8. претставник од Заедницата на единици на локална самоуправа (ЗЕЛС) – социјален партнер;
9. претставник од Мрежата за рурален развој – социјален партнер;
10. претставник од Факултетот за ветеринарна медицина – социјален партнер;
11. претставник од Македонско еколошко друштво – еколошки партнер;
12. претставник од Агро-лидер – социјален партнер;
13. претставник од Мрежата на млади земјоделци – социјален партнер;
14. претставник од Здружението на рурална коалиција Куманово – социјален партнер;
15. претставник од Здружението на граѓани – Здружение на земјоделци – социјален партнер;
16. претставник од Здружението на производители на извозници на вино и други пијалоци од грозје „Вина од Македонија“ – економски партнер.

Телото за управување со ИПАРД ги вклучи сите релевантни органи и тела, како и соодветни економски, социјални и еколошки партнери во процесот на консултации за изготвување на новиот програмски документ. Резултатите од консултациите се презентирани во посебното поглавје 13 од ИПАРД програмата 2021-2027. Се одржуваа шест различни работилници кои ги опфатија различните сектори поддржани со мерките во ИПАРД Програмата.

4.8 Обезбедување на публицитет и информации, спроведување на планот за комуникација

Во текот на спроведувањето на Програмата, докажано е дека комуникацијата и активностите за публицитет на Програмата се од огромна корист, како за приближување на Програмата до корисниците (објаснување на критериумите и барањата на Програмата), така и за собирање важни информации за статусот на спроведување на Програмата директно од засегнатите страни, земјоделците, потенцијалните корисници и советниците на АПРЗ.

Активностите поврзани со комуникацијата и публицитетот на ИПАРД Програмата се предвидени во Годишниот акциски план за публицитет и комуникација на ИПАРД програмата 2014-2020. Специфичните цели на планот за публицитет се: доставување квалитетни информации до целните групи со цел да се промовираат можностите што ги нуди помошта на Европската Унија и нашата земја, да се

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

промовираат резултатите од спроведувањето на ИПАРД Програмата, да се зголеми бројот на квалитетни барања и да се подигне свеста кај пошироката јавност за придонесот на Европската Унија. Во текот на спроведувањето на ИПАРД Програмата, 6-годишни акциски планови за публицитет и комуникација на ИПАРД Програмата 2014-2020 беа одобрени од Комитетот за следење на ИПАРД и имплементирани од страна на Телото за управување со ИПАРД во соработка со ИПАРД Агенцијата.

Активностите наведени подолу се спроведуваат во согласност со секој годишен акциски план за публицитет и комуникација на ИПАРД Програмата:

- Организирање на информативно-едукативни денови преку промоција на успешни примери;
- Организирање форуми за поуспешно спроведување на ИПАРД Програмата;
- Организација на работилници за подготовка на апликации, објавување на јавни повици;
- Настапи/интервјуа во електронски медиуми и весници;
- Објавување на списокот на крајни корисници на средства од ИПАРД Програмата;
- Креирање и дистрибуција на обрасци за аплицирање и упатства;
- Подготовка и дистрибуција на брошури;
- Објавување на аудио и видео клипови;
- Ажурирање на веб-страницата: www.ipard.gov.mk

Спроведувањето на активностите за комуникација и публицитет беше поддржано од мерка 9 со реализација на договорна обврска од 18 месеци.

Вообичаено, организирањето на **информативните денови** за ИПАРД II Програмата се одвиваше пред и за време на објавените јавни повици за одредена мерка. Инфо деновите се реализираа во координација помеѓу Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата на 97 места (рурални општини, населби). Информациите за планираните информативни денови беа испратени до подрачните канцеларии на МЗШВ, АПРЗ, националната федерација на земјоделци и други земјоделски здруженија, стопанските комори, занаетчиските и други здруженија, порталите, земјоделските задруги, мрежата за рурален развој, по е-пошта, и од нив беше побарано да ги проследат овие информации до своите членови и/или да ги објават на своите веб-страници. Јавноста и потенцијалните корисници на ИПАРД фондовите се охрабруваат да поставуваат прашања преку е-пошта или телефонски повици.

Форуми. Телото за управување со ИПАРД одржа форум за подобрување на спроведувањето на ИПАРД II Програмата во октомври 2020 година во Берово. Презентациите и дискусиите се однесуваа на Мерка 1, Мерка 3 и Мерка 7 и начините за поднесување барања за финансиска поддршка и барања за плаќање беа детално објаснети, а особено сите потребни документи при поднесување на барањата. Со цел да се информира или размени искуства со АПРЗ за условите што ги нуди кампањата за публицитет за ИПАРД Програмата и да се постигне посеопфатна анализа за нејзината имплементација, во ноември 2020 година се одржа форум во Валандово. Учесници беа од АПРЗ, Телото за управување со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата. Со цел информирање/обука на вработените во АПРЗ за условите што ги нуди мерката 7, како и за постигнување посеопфатна анализа на спроведувањето на ИПАРД Програмата и прецизно лоцирање на проблемите при поднесување на

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

обрасци за барање за користење на средства од ИПАРД Програмата, во октомври 2019 година се одржа форум во Велес.

Во рамките на кампањата за публицитет и комуникација, беа одржани пет **работилници**. На работилницата во Битола, проблемите со кои се соочува АПРЗ во процесот на пополнување на обрасците за аплицирање во рамките на ИПАРД II Програмата беа дискутирани помеѓу претставници на Телото за управување со ИПАРД, ИПАРД Агенцијата, АПРЗ и НАО. Следната работилница беше организирана во Штип во септември 2020 година, а дискусијата беше фокусирана на проблемите со кои се соочуваат советодавната служба и приватните консултанти во однос на информациите, аплицирањето во рамките на ИПАРД мерките и секако успехот на апликациите од страна на консултантите. Последниот настан се одржа во ноември 2020 година во Куманово, каде што беа презентирани резултатите од успешно спроведената кампања и информирањето на пошироката јавност за начинот на организирање, постигнувањата и секако најавувањето на следните чекори за нова кампања за публицитет на ИПАРД Програмата. Во Тетово (јануари 2019 година) на учесниците (компани и други корисници) им беа презентирани три мерки со посебен акцент на мерката 3. Дополнително, уште една работилница се одржа во Скопје во ноември 2019 година. На работилницата присуствуваа учесници на Телото за управување со ИПАРД, ИПАРД Агенцијата и НАО во рамките на Министерството за финансии.

Телото за управување со ИПАРД **доставува информации за јавноста преку е-пошта, по телефон и во просториите на Телото за управување со ИПАРД**. Персоналот на Телото за управување со ИПАРД одговорил на повеќе од 1.000 телефонски повици, а остварени се 200 директни средби со потенцијалните корисници на средстава од ИПАРД II Програмата. Е-поштата со информации за ИПАРД секојдневно се проверуваше и одговараа вработените во Телото за управување со ИПАРД. Делот за често поставувани прашања на веб-страницата на Телото за управување со ИПАРД редовно се ажурираше. Повеќе информации можете да најдете на ИПАРД Програмата 2014-2020 - Најчесто поставувани прашања на следните линкови: <http://ipard.gov.mk/mk/cpp/> и http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp/ во делот „Прашања за ИПАРД Програмата 2014-2020 во врска со ИПАРД рекламите“, за сите поднесени прашања и http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp во делот „ИПАРД Програмата 2014-2020/ ИПАРД дневни прашања“, за дневни прашања и одговори. доставува информации за јавноста преку е-пошта, по телефон и во просториите на Телото за управување со ИПАРД. Вработените во Телото за управување со ИПАРД одговорија на повеќе од 1.000 телефонски повици, а остварени се 200 директни средби со потенцијалните корисници на ИПАРД. Е-поштата со информации за ИПАРД секојдневно се проверуваше и одговараше од вработените во Телото за управување со ИПАРД. Делот за често поставувани прашања на веб-страницата на Телото за управување со ИПАРД редовно се ажурираше. Повеќе информации можете да најдете на ИПАРД Програмата 2014-2020 Најчесто поставувани прашања на следните линкови: <http://ipard.gov.mk/mk/cpp/> и http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp/ во делот „Прашања за ИПАРД Програмата 2014-2020 во врска со ИПАРД рекламите“, за сите поднесени прашања и http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp во делот „ИПАРД Програмата 2014-2020/ ИПАРД дневни прашања“, за дневни прашања и одговори.

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Листата на корисници на ИПАРД Програмата 2014-2020 е објавена на веб-страницата на ИПАРД Агенцијата и се ажурира квартално. Според листата, има 2.217 исплати кон крајните корисници во износ од 51.127.628 придонес од ЕУ.

Во рамките на договорот за мерка 9 за спроведување на кампања за публицитет на ИПАРД II Програмата, беа подготвени три **видеа** кои се однесуваа на мерките 1, 3 и 7.

Видео клипот за мерката 3 е изработен во соработка со два успешни проекти од ИПАРД II Програмата, имено: Винарија Мовино и месна индустрија Подгорка.

Видеата за сите мерки може да се видат на веб-страницата на Телото за управување со ИПАРД на македонски јазик и истовремено со англиски превод на англиската верзија на веб-страницата.

Веб-страницата **www.ipard.gov.mk** редовно и континуирано се ажурира со информации и новости во врска со јавните повици, инфо деновите и нацрт-верзијата на Програмата ИПАРД III, упатства, брошури, упатства и многу повеќе корисни информации.

Во периодот од мај до декември 2023 година, веб-страницата обезбедува статистика за сообраќајот. Статистиката ги евидентира следните податоци, имено:

- Корисници на веб страната 55.930,
- Нови корисници 51.131,
- Вкупен број прегледи на страница 264.874.

Веб-страницата ја посетуваат многу заинтересирани страни од различни земји, од нашата земја, земјите од регионот и пошироко.

5. Финансиски табели што ги покажуваат трошоците на ЕУ, националните и вкупните трошоци по мерка и сектор

Табела 31: Финансиско спроведување на програмата ИПАРД 2014-2020

	Сектор	Одобрено		Исплатено	
		Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес	Вкупно јавни трошоци	ЕУ придонес
M1	Сточарство	3.838.903	2.775.551	1.853.626	1.390.222
	Растително производство	23.567.065	17.772.611	21.076.773	15.808.414
	Преработка на фарма	96.443	72.333	17.048	12.786
	Производство на енергија од обновливи извори	8.470	6.353	8.470	6.353
M3	Млеко и млечни производи	2.150.829	1.658.839	1.105.260	828.946
	Месо и месни производи	5.546.191	4.092.384	5.229.027	3.878.109
	Преработка на овошје и зеленчук	19.855.027	15.197.985	17.578.225	13.407.950
	Мелничка индустрија	1.438.720	1.063.506	930.829	698.123
	Масти и масла	32.821	24.616	12.826	9.620
	Винарство	5.902.995	4.198.271	5.039.441	3.598.958
	Производство на енергија од обновливи извори	0	0	0	0
M7	Алтернативно производство	915.362	631.193	869.751	671.534
	Преработка на храна и пијалоци	2.985.834	2.293.425	1.306.198	984.400
	Изработка на непрехранбени производи	12.374.998	9.575.379	7.927.883	6.246.993
	Занаетчиство	617.284	506.398	21.774	16.331
	Услуги во земјоделството	1.383.534	1.075.151	777.901	586.179
	Услуги за руралната популација	1.268.759	914.070	19.965	14.974
	Рурален туризам	6.024.748	4.631.023	3.222.535	2.583.318
Производство на енергија од обновливи извори	0	0	0	0	
M9	Комитет за следење	73.882	62.800	73.882	62.800
	Информирање и публицитет	148.167	125.734	148.167	125.734
	Евалуација на ИПАРД	180.018	154.862	106.541	90.768
	Поддршка на други мерки	0	0	0	0
Вкупно		88.409.950	66.832.214	67.335.809	51.022.535

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024

Табела 32: Годишни исплати на примателите во 2024 година

Мерка	ЕУ дел	Национален	Приватен	Вкупни трошоци
Мерка 1	844.093	279.924	959.851	2.083.868
Мерка 3	3.522.831	1.238.610	5.714.385	10.475.826
Мерка 7	1.705.697	-80.423	1.094.587	2.719.861
Мерка 9	2.934	515	0	3.449
Вкупно	6.075.555	1.438.626	7.765.374	15.279.555

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024

Табела 33: Кумулативни исплати кон корисниците

Мерка	ЕУ дел	Национален	Приватен	Вкупни трошоци
Мерка 1	17.217.775	5.737.823	20.123.212	43.078.810
Мерка 3	22.421.706	7.473.902	21.086.994	50.982.602
Мерка 7	11.103.752	3.052.261	10.970.881	25.126.894
Мерка 9	279.302	49.288	0	328.590
Вкупно	51.022.535	16.313.274	51.852.497	119.188.306

Извор: ИПАРД Агенција, ИПАРД II табели со показатели за следење и проценка 2024

6. Координација на ИПАРД фондовите со националното финансирање, други ИПА компоненти, МФИ и поддршка од донатори

а. Механизми и активности за координација на ИПАРД

Следните органи и одговорни тела се назначени за управување и спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020:

- УС е задолжена за задачите за финансиско управување со помошта во рамките на ИПА, под одговорност на НАО (одговорности наведени во член 7 од Секторскиот договор).
- Главните функции и одговорности на Телото за управување со ИПАРД се наведени во член 8 од Секторскиот договор и се фокусираат на следење, евалуација, известување, координација и публицитет на Програмата ИПАРД.
- ИПАРД Агенцијата (одговорности наведени во член 9 од Секторскиот договор) ги извршува сите задачи поврзани со извршување на плаќањата до крајните корисници.

Координацијата помеѓу горенаведените структури се реализираше првенствено преку работна група, формирана од министерот со членови од Телото за управување со ИПАРД, Секторот за рурален развој на МЗШВ, ИПАРД Агенција, како и НАО и УС.

Работната група имаше редовни (неделни состаноци) во текот на целиот период на известување за овој извештај.

б. Комплементарност на ИПАРД поддршката со националното финансирање

За да се обезбеди комплементарност на помошта од ИПАРД со националното финансирање и да се избегнат било какви преклопувања помеѓу Националната програма за финансиска поддршка на руралниот развој и ИПАРД Програмата 2014-2020, беа преземени следниве мерки:

- Министерот формираше работна група (членови од ТУ со ИПАРД, Секторот за рурален развој на МЗШВ, ИПАРД Агенцијата и повремено НАО/УС) за решавање на ова прашање и избегнување на какво било преклопување помеѓу ИПАРД и Националната програма за рурален развој (НПРЗ). Работната група ги разгледуваше мерките на НПРЗ, видовите корисници, подржаните производствени сектори и видовите инвестиции секоја година пред да се објави јавниот повик во рамките на НПРЗ.
- Нацрт-годишната програма е разгледана од страна на ТУ со ИПАРД, препорачувајќи кои мерки/подмерки можат да се спроведат, избегнувајќи преклопување со ИПАРД.
- Во рамките на процедурите на ИПАРД Агенцијата (Сектор за одобрување на плаќања), постои листа за проверка што ја елиминира можноста корисник на ИПАРД да користел финансиска помош во минатото за слична мерка/активност во рамките на НПРЗ.
- ТУ со ИПАРД достави писмо до ИПАРД Агенцијата и обезбеди преглед за да утврди дали некои проекти субвенционирани во рамките на националните шеми биле субвенционирани и во рамките на ИПАРД I и II, како што побара

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

Генералниот директорат за земјоделство (Реф. Ares(2018)5526646 – 29/10/2018).

Овие активности ја спречуваат можноста за финансирање на исти видови инвестиции од двете програми и овозможуваат заштеда на средства од националниот буџет и користење на доделените средства од ИПАРД програмата. Во исто време, се подобри соработката помеѓу ТУ со ИПАРД и Секторот за рурален развој, особено во процесот на планирање на мерките финансирани од националната програма, со цел да се избегне преклопување на мерките за финансирање на инвестициите. Ваквите подобрени услови и спроведените препораки доведоа до надминување на ревизорските наоди (системска ревизија спроведена во 2017 година од страна на Ревизорското тело за ревизија на ИПА) поврзани со комплементарноста помеѓу програмите.

с. Комплементарност на ИПАРД поддршката со останатите ИПА компоненти

Двајцата, раководителот на ТУ со ИПАРД и директорот на ИПАРД Агенцијата се номинирани членови на Комитетот за следење на ИПА и редовно учествуваат на заедничките состаноци.

Секторот за интеграција во ЕУ на МЗШВ е одговорен за следење на договорите поврзани со друга ИПА поддршка доделена за секторите за земјоделство и рурален развој и исто така е одговорен за вкрстена проверка на можното преклопување во случаи на барање од страна на ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата. Секторот за интеграција во ЕУ при МЗШВ ги вклучува и ТУ со ИПАРД и ИПАРД Агенцијата во процесот на планирање на ИПА помошта во најголема можна мера, со цел да се избегне какво било потенцијално преклопување помеѓу проектните активности и оваа Програма и да се насочи помошта кон дополнување на активностите од оваа Програма.

д. Комплементарност на ИПАРД поддршката со други МФИ и поддршка од донатори

Координацијата помеѓу инструментите за помош на донаторите и ИПА се базира на интеграција на функцијата за координација во рамките на Секретаријатот за европски прашања под раководство на НИПАК. Во исто време, НИПАК е назначен од Владата како одговорен за координација на странската помош.

Во однос на МФИ, НАО делува и како државен советник во Министерството за финансии, кое го координира користењето на средствата на МФИ.

7. Заклучоци од спроведувањето на ИПАРД Програмата 2014-2020

Голем број барања и интерес за инвестиции во рамките на ИПАРД програмата 2014-2020. Бројот на поднесени барања на сите 9 јавни повици достигна 4.263 (барајќи 236.078.285 € придонес од ЕУ). Износот за поддршка за сите примени барања досега го надмина расположливиот буџет за програмскиот период 2014-2020 за приближно 3,5 пати. Поголемиот дел од побараните средства (приближно 35 милиони €) се за мерка 7 (во делот на инвестиции во обновливи извори на енергија), каде што стапката на одобрување на барања е најниска (31%). За таа цел, ТУ со ИПАРД направи измени во мерката 7, во првата измена на Програмата, а Агенцијата ги исклучи инвестициите во обновливи извори на енергија од следните јавни повици во мерката 7.

Доброто познавање и информираност за можностите што ги нуди ИПАРД програмата 2014-2020 меѓу потенцијалните корисници придонесе за голем број барања. Високото ниво на свест за можностите што ги нуди Програмата и познавањето на нејзините критериуми и детали, во голема мера се должи на обемната кампања за јавноста на Програмата што ја спроведуваше ТУ со ИПАРД во соработка со ИПАРД Агенцијата, АПРЗ и други засегнати страни (здруженија на земјоделци, консултанти, претставници од технички тела). Покрај форумите и работилниците, кампањата вклучуваше и лични средби со потенцијалните корисници, пред објавувањето на јавните повици, овозможувајќи им на потенцијалните корисници однапред да добијат сигурни и квалитетни информации за Програмата.

Од друга страна, **координацијата меѓу ИПАРД структурите може да биде подобра**, особено во однос на размената на податоци меѓу ИПАРД Агенцијата и Телото за управување со ИПАРД, потребно за следење и евалуација. Предвиденото вклучување на податоци на системот за електронска обработка на апликации во ИПАРД Агенцијата ќе го подобри процесот на размена на податоци, следење и евалуација и известување, имајќи предвид дека ќе се направи пристап само за читање до системот на Агенцијата за други структури на ИПАРД.

Релативно **бавен процес на одобрување на барањата**, кој во зависност од јавниот повик и бројот на поднесени барања траеше помеѓу 4 и 15 месеци (види Табела 21). Недостатокот на персонал во Агенцијата (особено Секторот за одобрување на плаќања) и проблемите при добивање референтни цени, особено за инвестиции кои се посложени и оние кои вклучуваат градежништво, се главните причини за бавната обработка на барањата.

Процесот на одобрување на барањата се забрза по првата модификација на Програмата (комплетноста на барањата е задолжителна) и со спроведување на активности за публицитет што резултираше со подобрен квалитет на барањата. Дополнително, трансформацијата на процесот на поднесување на барања од рачен во електронски, беше договорена како соодветно решение за ова прашање. Со цел да се олесни преминот кон електронска обработка на барањата, Агенцијата доби поддршка од ЕУ преку проектот „Прилагоден софтвер за интегриран административен и контролен систем (IACS)“ - EuropeAid/139016/DH/SER/MK. Во рамките на проектот, предвидено е да се развијат модули за Секторот за одобрување на проекти (процес на склучување договори), Секторот за контрола на

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

лице место (процес на контрола), Секторот за одобрување на плаќања (процес на плаќање) и ТУ со ИПАРД (пристап само за читање за целите на следење и известување). Иако проектот е завршен, резултатите од проектот не ги исполнија очекувањата во врска со спроведувањето на Програмата.

За да се справи со проблемот со добивање референтни цени, ИПАРД Агенцијата вовеле **„комисија за евалуација на референтни цени“**. Во текот на 2021 година беа подготвени измени во Секторот за регистри (база на податоци за референтни цени - RPDB) со цел да се забрза процесот на одобрување на проекти и да се намали времето за одобрување на финансиска поддршка за крајните корисници. Овие измени предвидуваат ангажирање на комисија за евалуација составена од експерти како нов чекор во процесот на утврдување на референтните трошоци. На 28.06.2021 година беше одобрена новата верзија на ИПАРД Агенцијата _ Сектор за регистри - МоР (v2.1).

Во случаи кога се бараат референтни цени за специфична опрема, артиклите се испраќаат до Комисијата за евалуација доколку вработените во ИПАРД Агенцијата не обезбедат доволно информации за цените преку истражување на пазарот во рок од 20 дена. Членовите на Комисијата за евалуација се должни да одговорат на барањето и да обезбедат реални пазарни цени за артиклите во рок од 20 дена, а се обезбедува дополнителен рок од 7 дена, кој му се одобрува на експертот по барање доколку, поради сложеноста на барањето, не може да ја изврши нарачаната услуга во предвидениот рок.

Секоја година, ИПАРД Агенцијата објавува јавен повик за ангажирање на експерти, членови на Комисијата за евалуација, согласно добиената согласност од Министерството за финансии за ангажирање на членови со договор за дело.

За потребите на јавниот повик 01/2021, постапката на Комитетот за евалуација беше применета кај 4 барања (2 од нив за градежни работи, а 2 за специфична опрема), во јавниот повик 01/2022 за 2 барања, обете специфична опрема, а во 2023 година за потребите на јавниот повик 01/2023, постапката беше применета кај 3 барања, сите за набавка на специфична опрема.

Вистинските придобивки од работата на Комитетот за евалуација ќе бидат видливи за спроведувањето на ИПАРД III Програмата. До април 2025 година (две години од спроведувањето на ИПАРД III Програмата и 4 јавни повици), членовите на Комитетот за евалуација обработуваат 45 барања (43 за градежни работи и 2 за специфична опрема).

Пред примената на верзијата 2.1 од работните процедури, просечниот период за одговор од Бирото за судски вештачења во 2020 година беше 150 дена и 85 дена во 2021 година. Со примена на оваа постапка, надминати се долгите рокови за добивање одговор од Бирото за судски вештачења и контактираните добавувачи преку истражувањето на пазарот, со што значително се забрза работата на ИПАРД Агенцијата.

Во однос на **поголемиот интерес и успех на видовите инвестиции за набавка на опрема** во однос на инвестициите во градежништво и реконструкција, анализите на ТУ со ИПАРД покажуваат дека промените во законот за земјоделско земјиште (со кои се дозволува изградба на земјоделски објекти на земјоделско земјиште без трансформација на земјиштето) и подготовката на Упатството за постапката за

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

изградба на објекти на земјоделско земјиште, минимално влијаеле врз подобрувањето на состојбата. Толерирањето на бесправната градба, особено во руралните средини, е сè уште огромен проблем, што се одразува и во користењето на ИПАРД. Кога оваа состојба се совпаѓа со цените на градењето во руралните средини (повисоки за 30-50% од реалните цени поради недостапноста на теренот и малиот избор на градежни компании) и навиките на локалното население да ги користи сопствените ресурси за градба (човечки и материјални), состојбата е повеќе од очекувана.

Трендот на **откажување на веќе склучени договори** продолжи. Според анализата, ова откажување на договори е резултат на глобалниот тренд на инфлација и зголемувањето на цените на суровините, опремата и услугите. Долгиот временски период потребен за реализација на инвестициите само дополнително ја влошува ситуацијата, овозможувајќи поголемо негативно влијание врз реализацијата. Исто така, забележан е непринципиелен пристап/притисок од страна на добавувачите во однос на зголемувањето на цените во споредба со оние дадени во понудите, иако од моментот на издавање на понудите до моментот на реализација на понудите се поминати само неколку (5-6) месеци. За време на средбите и интервјуата со земјоделците во рамките на јавната кампања, персоналот на ТУ со ИПАРД забележа дека мнозинството баратели (повеќето од нив физички лица кои аплицирале во мерка 1) доживеале уцена од добавувачите за дополнителни средства во готово. Ова беше особено забележливо по кризата со КОРОНА.

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Тело за управување со ИПАРД

Финален извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020

ПРИЛОГ 1:

**Табели со показатели за следење и евалуација на ИПАРД
Програмата 2014-2020**

Состојба: 31.12.2024

Co-funded by
the European Union

IPARD
ИПАРД Програма 2021-2027
IPARD Programme 2021-2027

Ко-финансирано од
Северна Македонија

